

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені К. Д. УШИНСЬКОГО
Історико-філологічний факультет
Кафедра української та зарубіжної літератур

Матеріали фольклорної практики

Одеса - 2009 рік

Упорядники: к. ф.н., доц. Гуменна В. Ю.
викл. Ліпінська О.Ф.

Інформатори: *Іванова Л. П.*
село - Сергіївка
р-н – Білгород-Дністровський р-н
обл. – Одеська

Коломієць Т. А.
село - Майори
р-н - Біляївський
обл. – Одеська

Орищенко М.П.
село - Садибне
р-н - Коростеньський
обл. – Житомирська

Діденко Є. І.
село - Троїцьке
р-н - Біляївський
обл. – Одеська

Тарасюк Г.С.
село - Бехи
р-н - Коростеньський
обл. – Житомирська

Чупришенко Л.Е.
місто - Коростень
р-н - Коростеньський
обл. – Житомирська

Малиновська Н.Ф.
село - Щорсівка
р-н - Коростеньський
обл. – Житомирська

Зміст

Вступ

I. Оповідальна творчість

- легенди
- казки

II. Календарно-обрядова поезія

Зимовий цикл

- колядки
- щедрівки

Весняний цикл

- веснянки
- гаївки
- заклички

Літньо-осінній цикл

- петрівки
- купальські пісні
- жнив'ярські пісні
- обжинкові пісні

III. Ліричні пісні

IV. Дитячий фольклор

- лічилки та жмурилки
- загадки
- колискові пісні
- просипалки
- забавлянки
- дитячі примовки

V. Обряди та звичаї

- масляна
- вечурки
- весілля
- Івана Купала

VI. Малі фольклорні жанри

Вступ

Фольклорна практика покликана розширювати уявлення майбутніх словесників про роль фольклору в житті народу, динаміку розвитку мистецтва родинного слова, формувати вміння доцільно користуватися фольклорним мовленням, розуміти його естетичне забарвлення, психологічний ефект і на цій основі виробляти мовне чуття, мовний смак, що вкрай необхідне для розвитку інтелекту, творчих здібностей, свободи мислення. Лише вчитель як «елітарна мовна особистість» здатний виховати елітарну особистість учня, майбутнього громадянина і патріота Української держави.

Головною метою фольклорної практики є комплексне обстеження сучасного стану розвитку фольклору обраного району. Студенти здійснюють записи уснопоетичних творів, мелодій, набуваючи при цьому навичок фольклористичної праці. Звертається увага на структуру фольклорного матеріалу різних вікових і професійних груп населення, місце в ньому традиційних фольклорних жанрів і піснених та оповідних новотворів, з'ясовуються вияви міжнаціональних мистецьких зв'язків, впливу на фольклор літератури, професійного музичного мистецтва.

Таким чином, учасники практики виконують важливе наукове завдання: накопичують матеріал для дослідження процесів, що визначають еволюцію сучасного українського фольклору. Записи творів можуть бути згодом підготовлені до публікації, стати основою для написання наукової роботи.

Під час практики відбувається актуалізація знань, набутих при вивченні курсу «Усна народна творчість», розширюється уявлення майбутніх словесників про роль фольклору в житті народу, про динаміку розвитку мистецтва слова. Щоденне спілкування з різними категоріями населення допомагає виховному розвитку майбутніх педагогів. Під час навчально-наукових експедицій інтенсифікується розвиток професійно-педагогічного мислення, творчих здібностей, набувається дослідницький досвід, необхідний для підготовки до інноваційної педагогічної діяльності. Навчальні практики вважаються етапами особистісного формування майбутнього фахівця, розвитку його загальної і професійної культури; перебування в навчальних експедиціях створює можливості для самоактуалізації та різностороннього прояву індивідуальності. Позитивним наслідком практики є поява у студента-філолога нового бачення майбутнього фаху, що характеризується зміцнілою впевненістю у правильності вибору професії, потребою в удосконаленні професійної компетенції.

І. Оповідальна творчість

Легенди

Легенда про Тилігул

Колись давно, коли Тилігул був швидкою та глибокою річкою, коли по його водах плавали турецькі галери, не було ще єдиного села Вікторівка, а існувало два поселення якими володіли брати Владіслав та Віктор. Хутори отримали назву на ім'я своїх засновників: Вікторівка та Владіславка. Чисті і глибокі води омивали ці панські хутори. Не скаржились селяни на своє життя, працювали вони і жили своїм життям, як робили і пани. Так от в одному селі, де панував Віктор був великий дім, дуже багатими були його володіння, з вигляду він нагадував палац. Були тут і високі стіни, розкішні сади, погреб, в який міг заїхати віз з двома волами. Був та і міст через Тилігул. Біля нього було побудовано греблі, і пани пустили маленький човен по воді. На тому човнику пани плавали по річці та весело проводили час. Їздили пани на цьому човні у розкоші, стояв, навіть на ньому золотий кінь, який бачили селяни з берегів.

Багато років прожила сім'я пана Віктора, але сталося так, що захворів він і помер. Ніхто не вічний на землі. Дуже гірко було дружині без чоловіка жити у цьому селі. Поволі занепадало колись розкішне господарство, занепадав сад, покрився травою погреб. Вирішила дружина пана Віктора залишити село. Почалися збори до від'їзду. Але не покинула села пані. В останній раз вирішила вона пустити човник по річці, в останній раз відчутти це радісне плавання. Та потанув човен разом зі всім і всіма, хто на ньому був. Потанув і золотий Кінь.

Згодом річка почала зменшуватись – керівництво вирішило змінити течію, і поступово від її слави залишився лиш ставок, потім він обернувся болотом, а ще трохи пізніше все Тилігульське русло в Вікторівці поросло комишами. І сьогодні селяни вірять що, десь там. У комишах на дні лежить той самий золотий кінь.

(Українському керівництву було запропоновано американцями відновити Тилігул, почистити його, але з однією умовою, все, що буде знайдено, належатиме їм)

Інформатор – Іванова Л. П.

Легенда про білий Безсмертник

Дуже давно це було. Тоді ще люди вірили в величних богів природи : Ярило, Купало та інш. Ті вірування поєднували людину з природою і давали сили в повсякденній боротьбі. У широких степах Причорномор'я лежало велике село. Жили люди там в злагоді та щасті. Але є на світі злі люди, які не можуть спокійно бачити щастя інших. Саме тут і трапилось це нещастя.

Жила на селі молода пара. Радісним і щасливим, сповненим кохання було їх життя. Не знали вони ні обману, ні зради. Вони хотіли одружитись, але дівчина вмовила парубка трохи зачекати. Навесні було вирішено що хлопець надішле до батьків молодії сватів. Так і зробили, весілля було назначене на літо. Друзі молодих раділи за їхнє щастя і звісно допомагали у підготовці до весілля. Раділи і батьки, заздрила лише сестра молодії, адже більш за все вона кохала її нареченого. Вирішила вона зірвати весілля. Одного разу коли молодий поїхав на декілька днів з села, вона сказала сестрі, що її коханий зраджує їй і що він поїхав до іншої дівчини. Не повірила молода своїй сестрі, але краплі ревності поселилися в її душі. Вона вирішила перевірити слова сестри і поїхала слідом за своїм нареченим. Наздогнавши його вона зрозуміла, що він був не один. Побачивши його з іншою дівчиною молода почала біжать не знаючи куди. Не помітила вона я опинилася в невеликому ліску. Знесилена вона впала на траву і занурилась в глибокий сон. Вечором повернувся наречений до дому, привіз він своїй коханій чарівне намисто, подарунок його молодшої сестри, та не знайшов він молодії дівчини. Всі хвилювались, адже ніхто не знав де ж дівчина ділася.

Розуміючи, що трапилось, сестра нареченої зізналась в усьому. Вислухавши її, молодого охопив розпач. Почались пошуки дівчини. Але не мали вони результату. Якимось наречений набрів на невеликий лісок, саме той де сховалася його кохана. Він йшов через нього гукаючи свою любов дівчину, але ніхто не відгукувався. Раптом він побачив в вітах якийсь силует. Хлопець побіг туди, але зомлів від жаху. Перед ним була його дівчина, але не жива. Вона лежала на землі зовсім холодна і недвижна, очі її були заплющенні, а навколо її тіла розцвіли бузкові безсмертники. Ридаючи юнак потягнувся до тіла коханої. Але не встиг він її торкнутися, як вона зникла, розтаяла, наче туман. Впав молодий на коліна і гіркі сльози впали на землю. В останній раз він побачив свою дівчину. Стояла вона перед ним привидом, сказала вона, що знає правду, і що завжди вона його буде кохати. Потім зникла, як промінь сонця. Не повернувся до села

наречений, він залишився біля цих чарівних квітів, роняючи на них свої теплі сльози. Просидів він так два дні, від горя він не міг зробити нічого, лише сидів і сприймав ту жакливу біль свого серця. Зглянувся лісовик над молодим хлопцем і перетворив його на безсмертник, але втратив він свій яскравий колір від горя, тому тепер понуро він виділявся серед квітів білим.

Наступного дня селяни знайшли молодих у цьому ліску, не встигли вони знайти їх живими. Замість весілля справили похорони. А через декілька днів на могилі молодих вирости дві квітки: білий та бузковий безсмертники.

Інформатор - *Іванова Л.П.*

Легенда про сузір'я ківи

Колись дуже давно, а де саме — невідомо, та трапилась велика посуха; така посуха, що не тільки в річках та озерах, а навіть і в колодязях повисихала геть-чисто вся вода, і люди без води почали хорувати та мерти. В тім краю, де ото трапилась така посуха, та жила одна вдова, а в тієї вдови була всього-навсього одна дочка. Захорувала вдова без води, і дочка, щоб не вмерла її мати, взяла глечик та й пішла шукати води. Де вона її шукала, хто її знає, а тільки десь-то найшла. Набрала в глечик і понесла додому. По дорозі натрапила на одного чоловіка, що вмирав без води; дала йому напитись і тим одволала його од смерті. Далі натрапила вона на другого, такого ж саме; потім на третього, четвертого і, в кінець, на сьомого. Всім давала пити і всіх одволала од смерті. Води zostалося у неї тільки на самому денці.

Йшла вона, йшла та по дорозі сіла відпочивать, а глечик поставила коло себе на землю. Коли в той час де не взявся собака. Хотів, мабуть, теж напитись та й перекинув глечик. Коли перекинувся той глечик, то з нього вилетіло сім зірок великих і восьма маленька та й поставали вони на небі.

Ото ті зірки і єсть "КІВІШ", або душі тих людей, що дівчина їм давала пити, а восьма, маленька (дід показав близько біля "Воза" маленьку зірку), так то душа собаки, що перекинула глечик. Так ото Бог на те їх і поставив на небі, щоб усі люди бачили, яка щира була тая дівчина, а за її щирість бог послав дощ на ту країну.

Інформатор – *Коломієць Т. А.*

Легенда про вогонь і воду

Колись сперечався вогонь з водою, хто сильніший? То, що підніме вогонь полум'я, то вода й залле; де покажеться вогонь, то вода і лине на нього. Вогонь бачить, що не подужає, та й утік в камінь — там уже йому нічого вода не зробить.

Нема в світі мудрішого й хитрішого, як вогонь: він все чисто переробить. Потоне чоловік, то хоч тіло витягнеш; а вже як згорить, то хіба попільцю згребеш в купку, та й то — вітер дуне, то й розлетиться.

Інформатор - *Орищенко М.П.*

Легенда про картоплю

Їхали мандрівники дорогою і шукали, де б його зупинитись на ніч. Сіли вони в лісі. Нарвали сухого бур'яну, щоб топить, і розклали вогонь. І там тее, пішов мандрівник ще вирвати сухого бур'яну. Зустрічає зелень, а на тій зелені ростуть маленькі квіточки. Мандрівник узяв і вирвав. Дивиться, що здорові грудки якоїсь рослини. Кинув мандрівник грудки рослини у вогонь. Настав ранок. Вони взяли ці грудки і почали їсти, їм сподобалось. Пішли та й ще нарвали тих грудок.

Поїхали мандрівники в місто і роздали людям ці грудки, щоб посадили. Через деякий час люди почали цю рослину називати картоплею.

Інформатор – *Діденко Є. І.*

Легенда про табак і тютюн

Умерла якось-то чортова мати. Дуже по ній чорт бідкався, бо була душа несогрішна. От і покликав багато людей на її погріб, щоби небіжці віддати останню честь. Запросив і попів. Ті заспівали «вічна пам'ять» і читали всякі чтенія над труною. Але найдужче смутило чорта те, що ніхто з покликаних не хотів за небіжкою плакати, а ще були й такі, що балакали:

— Добре тій старій чарівниці, що померла, менше буде лиха на світі, менше чортів виведеться.

Се старшого чорта аж по душі пекло, то він і думав, щоби то таке зробити, щоби ті люди розплакалися по його небіжці-матері. По

погребі запросив чорт усіх погребових на гостину, щоби за грішну душу випили та дещо перекусили. Попи не хотіли йти, але люди пішли до чорта до хати. Чорт їх приймає, чим може: і горілкою, і калачами, і свининою. А наостатку натер повний макортет табаки, поставив на стіл перед гістьми та й каже:

— Людонькове, досі їв рот, а тепер най їсть ніс!

І давав їм табаку, щоби пчихали. Люди горнулися до макортета, а сльози течуть їм по лицях. Чорт утішається, бачучи, як люди плачуть по його матері.

Побачив се мудрий Соломон і задумався, що хитрий біс отак піддував невинний народ. Убрався в святочне шмаття, вичесав голову, надів чорну кучму та й гайда до пана Бога. Розповів Богові все, що накоїв чорт на землі, та й почав Бога просити:

— Господи, треба дати людям тютюн і файки, щоби курили і спльовували по плачу за чортовою мамою.

— Добре,— мовив бог,— зроби, Соломоне, як кажеш.

Соломон зараз потім нав'язав собі цілий вінок тютюну і фایок і кинув усе те на землю, до чортової хати. Почали люди курити і кожний, хто кілька разів пакнув, за кожним разом сплюнув та все каже:

- Тьфу на чортову маму!

Інформатор – *Орищенко М.П.*

Чому сонце буває сумне

Жив собі чоловік та жінка, які мали сина і дочку. Дочка була найкраща в світі. Ось одного разу сонце вкрало її собі за жінку. Після цього брат пішов її шукати туди, де заходить сонце. Сестра побачила його, вибігла назустріч та й каже: «Сховайся в льох, бо як прийде сонце, то запече тебе». Брат швиденько заховався в льох. Коли прийшло сонце, то воно роздягнулось і повісило свої ризи на льосі та й пішло в хату. Сестра, побачивши, що сонце повісило ризи, швиденько побігла до брата, який ледь не вмер від спеки. Тоді сестра відлила його водою і вони пішли до хати. Вони привітались із сонцем, посиділи, поговорили, а тоді сонце попрохало брата, щоб він хоча б на одинь день пішов за нього на небо. Він згодився, надів ризи і пішов на небо. Коли виліз, то він пішов на ті місця, де сонце снідає, обідає та вечеряє, побив миски, порозкидав ложки; зловив вітра та мороза. Набив їх за те, що перешкоджали йому в дорозі. Злазячи з неба, поламав драбину; прийшов до хати, де спало сонце, скинув ризи і разом з сестрою втекли. Коли сонце встало і хотіло скоро вилізти на небо, то ніяк не

можна було. Поки воно лагодило драбину, то брат із сестрою вже втекли.

Сонце побачило безладдя на небі, було цілий день голодне, то так було розсердилось, що цілий тиждень не показувалось людям.

Інформатор – *Тарасюк Г.С.*

Звідки взялися незабудки

Коли почалась війна, парубки попросившись зі своїми коханими пішли на війну. Та коли війна закінчилась, то з'ясувалося, що вони позабували свої домівки та хотіли вже оженились на місці. Їх довго чекали вдома і одна дівчина, чекаючи на свого парубка перетворилась на маленькі синенькі квіти, устлавші дорогу від самого дому до тих країв, куди пішли парубки. І вони згадали свої домівки, своїх коханих та й повернулись.

Інформатор – *Орищенко М.П.*

Про відважного козака і жадібного турка

Під час турецького панування в Криму, жив на Мангулі паша – начальник фортечної варти. Понад усе на світі любив паша гроші. З околишніх жителів він збирав податки, солдатів своїх посилав грабувати сусідні селища. Солдати приводили полонених, а паша сам їх обшукував.

Одним з його полонених був українській козак, який вже багато років сидів у кайданах. Козак умів дуже добре розповідати історії про скарги, про походи, а паша понад усе на світі любив слухати ці історії

Одного разу викликає паша нашого козака для розповіді, а наш козак просить, щоб йому послабили кайдани на руках і ногах, бо йому так важко розповідати. Послабили кайдани і став вести розповідь ще краще ніж завжди. Паша так заслухався розповіддю про скарги, що заснув з цими думками. І сниться йому, що він знаходить скарб, який був захований українськими козаками, паша ніби купається у багатстві.

Але прокинувшись він побачив, що козака немає, залишилися лише його кайдани. Паша так повірив розповіді козака, що не став переслідувати втікача, бо думав, що ще знайде скарги, які заховали українські козаки.

Відтоді турок втратив спокій. Він лазив по скелях, збирався углибокі печери, та золота ніде не знаходив.

Якось паша заліз на височенну скелю, побачив там якусь розколину, спробував до неї дістатися, але зірвався і впав.

Люди говорять, що жадібний турок не сам упав, а що його затягнув у безодню злий дух, який жив у підземеллях Мангула, оглушливий регіт: то кажуть відважний козак, весела душа, сміється з обдуреного турка.

Інформатор – *Орищенко М.П.*

Чому Чорне море бурхливе

Дуже давно жив на світі казковий богатир, силу мав нечувану, сміливість небачену. Мав він зброю дивовижну – чарівну золоту стрілу. Ця стріла мала чудесну властивість. Варто було багатиреві взяти свій лук, натягнути тверду тетиву, – і летіла стріла на край світу з такою швидкістю, що людське око не помічало польоту її. І там де вона пролітала спалахувало повітря, закипала вода, плавилась земля, гинуло все живе.

Всі знали про цю стрілу і тому ніхто не наважувався зазіхнути на землі багатиря. Коли роки взяли своє богатир вирішив передати стрілу у надійні руки, але не виявилося кому, бо сини були ще занадто молоді і не досвідчені. І тому богатир вирішив сховати стрілу так, щоб її не зміг знайти ніхто протягом тисячоліть. І лише тоді, коли люди нарешті втомляться воювати, коли навчатися берегти мир – тоді вони знайдуть стрілу, щоб використати її чудодійну силу в мирній праці.

Покликав богатир синів своїх і сказав їм, щоб вони не ред смертю свого батька виконали його останній наказ: відімкнути підземелля ключами, які він дає, взяти золоту стрілу і кинути її посередині Чорного моря.

Сини тієї ж ночі вирушили у дорогу. Вони між собою вирішили, що вони хочуть завоювати багато країн, стати правителями і мати багато дружин, а в цьому їм може допомогти лише золота стріла. Тому вони її заховали у печері.

Прийшовши додому, на синів чекав розлючений батько, який знав, що його наказ невиконаний і пригрозив синам, що він не помре, поки чудодійна стріла не ляже на дно моря.

Тоді сини, переконавшись, що не можливо залишити за собою чудодійну зброю, знову вирушили до берегів далекого моря і з жалем виконали наказ батька.

Вогненна стріла впала в морську безодню. Потемніло від гніву море, закипіли, захвилювались його тихі води. І відтоді не може заспокоїтись Чорне море. Трапляється, завирує воно, заклепоче, здійме величезні хвилі, марно намагаючись викинути з глибин своїх смертоносну зброю.

Інформатор – *Орищенко М.П.*

Байки

Кінь та осел

Чоловік їхав з ярмарку на двох підводах. Осел віз пшеницю, а кінь віз деякі дрібні покупки і чоловіка. Осел не довів і наполовину дороги, почав приставати; непосильною йому була така поклажа. Осел каже коневі:

- Будь ласкавий, підсоби мені, а то я підірвуся і здохну!

Кінь не звернув уваги на осла, з досадою промовив:

- А мені що до того, що ти здохнеш? Туди тобі й дорога!

Проїхали вони з півверстви, осел затинявся і впав. Чоловік кинувся до осла, а з нього уже й дух вийшов. Чоловік тоді взяв ніж, обідрав осла, шкуру поклав на віз. Потім упріг коня в той віз, який був із дрібною покупкою. Кінь із великою натугою тяг ті два вози. Тут-то він схаменувся:

- Ех, було б підсобить ослові, не довелось би мені таку важку поклажу тягти! То б ми вдвох везли все, а тепер я один за двох везу та ще й ослову шкуру на додаток!

Жаба боязкіша від зайця

Вийшов заєць із нори і подався добувати собі харч. Пробіг трохи, дивиться, біжить до його вовк. Заєць понатужився, як припустив, насилу утік од вовка. Зупинився, озирнувся - немає нікого; заєць тоді почав щипать травку.

Не довелося біднязі десять разів ущипнути трави, дивиться, підкрадається до нього лисиця. Заєць знову пустився тікати без оглядки. Біг-біг, поки втік од лисиці. Сів у бур'яні, прищулив вуха і лежить, важко дихає.

Не встиг іще гаразд опам'ятатися, чує, в бур'яні щось зашелестіло. Заєць знову кинувся тікати. Вибіг на чисту поляну,

озирнувся навкруги - нема нічого. Він тоді з жалю і досади почав плакати і причитувати: "Навіщо я такий нещасний вродився? Всі мене зобігають, всіх я боюсь, од всіх тікаю, не маю спокою і на одну хвилину. Хоч би одна яка-небудь звірина боялась мене, і то б не так було досадно. Піду я до річки та утоплюсь: як так жити, так краще душу свою загубити".

Побіг заєць до річки топитись, добіг до берега, а там сиділа жаба, злякалася зайця - бульк у воду. Заєць зупинився: "Е, стій, є на світі такі, котрі мене бояться і то живуть, а чого ж мені не жити?" Повернувся заєць додому.

Інформатор – *Чупришенко Л.Е.*

Вовкове щастя

Ішов вовк із лисом, і каже лис до вовка:

- Ти, куме, будеш нині мати якесь щастя, бо на тебе сонце пригріло!

Та й потім лис пішов собі в один бік, а вовк - у другий. Але вовк собі тоді слова добре запам'ятав.

Вовк іде іде - надибає кусень солонини. Але гадає собі так:

- Я буду ще мати щастя, то нащо мені та солонина? Я собі щось ліпшого ще знайду!

Та й лишив солонину та й пішов.

Іде далі - пасеться кобила з лошам. Прийшов вовк до неї та й каже:

- Я твоє лоша з'їм!

Але кобила каже до нього так:

- Як моє копито прочитаєш, що там написано, то тоді дам лоша!

Та й поставила йому копито, аби читав, та й ударила його по зубах, аж він упав.

Тоді зібрався вовк та й пішов далі - питати щастя. Іде-іде, а там пасеться свиня з пацятами. Він каже:

- Я твоє паця з'їм!

А свиня каже:

- Та як будеш їсти, коли воно дуже брудне? Я, - каже, - піду та його умию та й ще хрину до того принесу, то тоді його з'їси!

Вовк сів та й чекає, але свиня не верталася: не міг її дочекатися та й пішов. Іде - пасуться барани. Він прийшов до них і каже:

- Я одного з вас з'їм!

Але барани кажуть так:

- Добре, вже одного з'їси, але ще перше ходи з нами, бо ми маємо одного небіжчика ховати, то нам будеш за дяка співати!

Вовкові то сподобалося, і він пішов із баранами у село. І тоді увівся на горбочку та як завив, то люди повибігали з псами, як зачали вовка бити... Ледве втік.

Інформатор – Діденко Є. І.

Лисиця і тетерук

Голодна лисиця цілий день никала по кущах, мусила роздобути собі якої-небудь їжі. Оснувала всі кущі, нічого не надібала. Бігла вона мимо високого дерева, почула, що між густих гілок щось зашелестіло. Вона задерла вгору морду і побачила на дереві тетерука. Довго лисиця на його поглядала, все хвостом виляла і раз по раз облизувалась. Та тільки біда, що високо він сидів, не можна було до його добратись. Лисиця зараз же пригадала хитрощі. Задерла вгору голову і каже:

- Терентій! Я в столиці була, у вашого царя указ добула.

- А що ж там у йому написано? - спитав тетерук.

- Там написано, щоб вам, тетерукам, не стрибать по деревах, а гулять по зелених луках.

Тільки вона це проказала, чує неподалеку од лісу собака гавка.

Вона спитала тетерука:

- А що тобі, Терентій, видно з дерева, хто до нас іде?

- Та то мужик.

- А іще хто за ним біжить?

- Лоша.

- А як воно хвіст держить?

- Крючком.

- Ага! Ну, прощай, а то мені ніколи, треба до вечора всім птицям прочитати указ!

Побігла лисиця далі.

Інформатор – Тарасюк Г. С.

Казки

Казка без назви

Жили чоловік та дружина. У чоловіка була така звичка, що якщо з ним почнеш про щось говорити то він зразу кричить: «Знаю! Знаю!»

Одного разу, коли чоловіка не було вдома, прийшов старий дід, попросив води попити у жінки та й потім каже :що за те він подарує рубашку її чоловіку, але то незвична рубашка, хто її вдягне та застігне всі гудзики той зможе полетіти, а коли захоче спуститись на землю то потрібно гудзики розстігнути. Дав та й пішов. Дочекалась дружина чоловіка та й почала розповідати, що приходив дід, подарував незвичну рубашку... А чоловік кричать Знаю, Знаю, схопив рубашку, вдів її і зразу полетів в небо. Кажуть що й досі там літає, бо не дослухав, як потрібно спуститись.

Інформатор – Коломієць Т.А.

Великодня пригода

Засвітило сонечко ранком у віконечко. Поклала мама в кошик паску, писанки, ковбаску, та поклікала донечку — Параску:

— Від себе і від Батька і від мене занесеш Бабусі Свячене!

І пішла Параска: в кошику ковбаска, писанки і паска. А дорогою дивуються горобчики:

— Цьвірінь! — що в Параски вишита запаска.

Іде Параска, вийшла на горбок. А до неї Бровко — песик: скік та скок!

— Куди ідеш та що несеш?

— Несу я паску, писаночки, ковбаску, від Батька і від Мами і від мене — несу Бабусі Свячене.

— А не буде там нічого і для мене? — Бровко питає, хвостиком махає.

— Писанки Матуся написали, оленями, півниками, сонцями прикрашали. Не на те трудилися мої Ненька, щоб з'їв Бровко писанки смачненько!

— Подивись, Парасю, ще раз на Свячене: може там знайдеться що для мене? — Бровко питає, хвостиком махає.

— Білу паску — не малі це речі! — Мама цілу ніч місили ще й пекли у печі. Ой, багато мали з нею праці! Чи ж годиться пасочка — собаці?

— Подивись, Парасю, ще раз на Свячене: я голоден — чи нема нічого в кошику для мене?

— Лиш ковбаска, вся товстенька, з салом. Мама її довго начиняли, ще й пекли! Я знаю, їсти ти готовий, та не дам ніяк ковбаски — псові!

— Поглянь, Парасю, в кошик — ще ж бо не порожній він! — Бровко благає, хвостиком махає.

— Не порожній, ще остався... хрін. Викопала я його сама в городі — може стане Бровкові в пригоді?

Дала Параска Бровкові ласощів тих, а Бровко лиш понюхав та: — Ааапчих!

В носі закрутило, в очах потемніло. Пчихнув Бровко, заточився та штовхнув Параску. Випустила вона з рук кошик, паску, писанки, ковбаску...

Покотилася з горбочка паска, а за нею стежкою всі писанки й ковбаска, а за ними кошик і Параска, а за ними, гавкаючи, Бровко — пес.

Котилися, котилися ранок весь. Аж мусіли стати, бо докотились до бабусиної хати. Встала тоді Параска, позбирала в кошик паску, писанки, ковбаску та промовила:

— Бабусенько, від Мами і від Тата і від мене принесла я ласощі вам на Свячене.

І сказала, як пригода приключилася: як усі вони з горбочка покотилися.

А Бабуся — нум Параску цілувати. Посадили її на покутті в хаті, а Бровкові біля порога дали велику кість. А він зубами: — хап! — і їсть, і досі їсть!

Інформатор- *Малиновська Н.Ф.*

II. Календарно-обрядова поезія. Зимовий цикл

Колядки

В мого Батенька Красна дівонька

Приспів:

Ягода

Ой Ягодонько

Красна Дівонько в Батенька

Ой приїхало Троє Женихів

Єдні си стали за Воротами
Другі си стали та у Зільничку
Треті си стали з Кіньми під Сіньми

Ой Єдним дали по Перстенцеві
А Другим дали по Ручникови
А Третим дали Гречную Панну
Гречную Панну чом Рузуненьку.

В широкій долині звізда ся явила

В широкій долині звізда ся явила,
Де Пречиста Діва-мати сина породила.

Якого породила, такого сповивала:
- Люляй, люляй, мій синочку, а я буду спати.

- Спи, моя мамуню, хоч одну годину,
А я піду та до раю, принесу перину.

- Сину ж ти, мій сину, де ж ти то годе́н,
Ще нема дві години, як ти був народжен.

- Мамо ж моя, мамо, один я то годе́н,
Сотворив я небо й землю, ніж я був народжен.

Зійшов ангел з неба, сточив бочку вина,
Всіх пастушків почаствував та ще понапував.

- Пийте, пастушата, до Божої волі,
Бо то сина рожденного й Матері Божої.

Пастушата пили, Богу ся молили,
На колінця повклякали, Богу поклін дали.

Інформатор – *Малиновська Н.Ф.*

Як Божа мати.

Як Божа мати, як Божа мати
По світу ходила,
Як свого сінка, як свого сінка
В животі носила*.

Прийшла Марія, прийшла
Марія
До панської хати.
- Ой, панку, панку, приймай мене
в хатку
Переночувати.

- Іди, Маріє, іди, Маріє,
З-під моєї хати,
Бо скажу слугам, бо скажу
слугам
Псами затравляти.

Пішла Марія, пішла Марія
До хлопської хати.
- Ой хлопку, хлопку, приймай мене
в шопку
Переночувати.

- А в моїй шопці, а в моїй
шопці
Сіно та солома,
Лягай же спати, лягай же
спати,
А вставай здорова.

Якби я був знав, якби я був
знав,
Що то з паном Богом,
Я би був лягав, я би був лягав,
З дітьми під порогом.
Інформатор – *Чупришенко Л.Е.*

Народився Бог в stodolі,
На пахкім, зеленім сіні.
Розлилася пісня волі
По широкій Україні.
Мати Божа пеленає
Сина в теплу козушину,
Тішиться, бо ще не знає,
Що розпнуть її дитину.
В Божу честь та честь народу
Три царі складають строфи,
Та вже викуваний з льоду
Сяє хрест з гори Голгофи.
Снігом крутиться дорога,
Від морозу в'януть зорі
Тулиться ягня до Бога
В здивуванні та в покорі
Навіть звірі на коліна
Перед ним стають покірно.
Чим же Богу Україна
Дорога така безмірно.

Ой в ліску, в ліску листя на
грабі,
заколядуймо ми своїй бабі.
В нашої баби добрая душа,
Винесе вона цілого книша,
До того книша ціла ковбаса.
З. Коляд, коляд, колядниця
Коляд, коляд, колядниця,
Добра з медом паляниця,
А без меду не така,
Дайте, дядьку, п'ятака.
Одчиняйте скриньку
Та давайте сливку,
Одчиняйте сундучок
Та давайте п'ятачок.
Колядин, колядин, я у батька
один,
Мені не дивуйте, ковбасу
лаштуйте.

Колядин-дин, я, бабусю, один,
Винеси мені пережечок та
положи у мішечок,
З руками, з ногами, щоб бігав
за нами.

Колядин, колядин, я у батька
один,
По коліна козушок, дайте,
дядьку, пирожок.

Колядин, колядин, а я в батька
один,
В порванім козушку, винесіть
пампушку.
Колядин, колядин,
А я в батька один,
Коротенька юпочка,
Винось , бабка, бубличка.
Коротенький козушок,
Винось, бабка, пиріжок.
Коляд, коляд, коляда,
Дід на бабу погляда,
А баба не дивиться
Та на діда кривиться.

Тиха ніч

Тиха ніч, Свята ніч,
Ясність б'є від зірниці.
Дитинонька пресвята,
Така ясна, мов зоря,
Спочиває тихо
В тихім-тихим сні.

Тиха ніч, Свята ніч,
Гей, утри сльози з віч,

Бо Син Божий йде до нас,
Цілий світ любов'ю спас.
Вітай же нам,
Святе Дитя!

Тиха ніч, Свята ніч,
Ясний блиск з неба б'є.
В людським тілі Божий Син
Прийшов нині в Вифлеєм
Щоб нам спасти
Цілий, цілий світ.
Інформатор – Орищенко М.П.

Тиха ніч, колядки

Я маленька колядничка,
З мене гарні рукавичі,
З мене комір, плащі, спідничка-
не боюся сніговиці!

Я малий колядничок,
Знаю гарні колядки-
Маю шапку, козушок
І новенькі чобітки.

Нас мороз не налякає,
Ні завіяні сльози.
Тож за батьківським за часом
Добрим людям ми співаєм
Про маленького Христа.

З Святим Різдвом вітаю,
Всім здоров'я бажаю,
Господарю-на воли,
Господині- на квочки,
Хлопцям-дівчатам- на гуляння,
Малим дітям забавляння,

Христу Богу вихваляння.

Колядин, колядин,
А я в батька один,
Коротенька курточка,
Дайте , бабцю, бубличка.
З святим вечором!

Хай вам буде Бог у дорозі
На кожному броді, на перевозі.
Я вас віншую
щастям, здоров'ям,
Сими святами та й Різдвяними!
Інформатор – Тарасюк Г.С.

Щедрівки

*А в полі, полі сам Господь
ходив*

А в полі, полі сам Господь
ходив,
Сам Господь ходив, жито
породив,
Жито-пшеницю, всяку
пашницю.
Діва Марія за Ним ходила,
За Ним ходила, Його просила:
А вроди, Боже, жито-пшеницю,
Жито-пшеницю, всяку
пашницю!

Сію, вію, посіваю,
З Новим Роком поздоровляю!
Многая літа!

Інформатор – Тарасюк Г.П.

Старий рік минає

Старий рік минає, новий
наступає,
Новий наступає.
Пане господарю, великий
владарю,
Великий владарю.
Дайте нам з полиці із медом
пшениці,
Із медом пшениці.
Іще щось такого до того
смачного,
До того смачного.
Новий рік приходить,
щастя в дім приносить,
щастя в дім приносить.

Інформатор – Малиновська Н.Ф.

Щедрий вечір, пане господарю,
Щасти, Боже, твоєму товару,
Твоєму товару, твоєму
достатку,
Щоб ти не мав ніколи
припадку
Ні в коморі, ні на оборі!

Інформатор – Чупришенко Л.Е.

Ой сивая та і зозуленька.
Добрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я!
Усі сади та і облітала.
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я.
А в одному та і не бувала
Щедрий вечір, добрий вечір,

Добрим людям на здоров'я.
А щедрівочка щедрувала,
Під віконце підбігала:
- Що, бабусю, напекла,
То нам - до вікна
Не щипай, не ламай,
А по цілому давай.

Посипалки

На щастя, на здоров'я, на
Новий рік
На щастя, на здоров'я,
На Новий рік,
Аби вам родило
Краще як торік,
Жито, пшениця,
Всяка пашниця.
Коноплі по стелю,
Сорочка по землю,
Будьте здорові,
З Новим роком!

На щастя, здоров'я,
На новий рік, на нове літо,
Роди, Боже, жито і пшеницю,
Всяку пашницю!
А ти кукілю не родись,
По доріжці розкотись,
Конопельки під стельки,
Льонок по поясок.
Драстуйте, будьте здорові
З празником, з Новим годом.

Сійся, родися,
Жито, пшениця,
Горох, чечевиця
І всяка палениця,
Внизу корениста,

Зверху колосиста,
Щоб на майбутній рік
Було більше, ніж то рік.
Щоб всього було доволі
І в комоді, і на полі.
Сію, сію, посіваю,
З новим роком
Вас вітаю!

в том саду три тереми.
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я.
У першому – красне сонце.
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я.
У другому – ясен місяць.
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я.
А в третьому – дрібні зірки.
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я.
Ясен місяць – пан господар.
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я.
Красне сонце – жона його.
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я.
Дрібні зірки – його дітки.
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я.

Сійся родися жито пшениця,
На щастя, на здоров'я, на
Новий рік,
Щоб Вам вродило, краще ніж
вторік.
У полі зерном, у дома добром,
В печі пирогами, на столі
хлібами,

Дозвольте щедрувати!
Щедрик-ведрик на порозі,
Ваша хата у облозі:
Вже розкинуто намети
І готові кулемети!
Опиратись буде марно,
І до того ще й не гарно:
Стали ми навколо хати
Вам здоров'я побажати!
Тож виносьте сало, гроші -
Будем ми тоді хороші.
Після чарки по обіді
У полон візьмем сусідів!
Будуть жадні - вийде боком...
З новим щастям!
З Новим роком!

Ходе Ілля на Василя,
Несе пугу житянцю.
Куди махне – жито росте,
Вроди Боже жито, пшеницю
І всяку пашницю.
У полі ядро,
У домі добро.
У полі колосок,
А в домі – пирожок.
Здрастуйте, з Новим роком,
З Василем!

Інформатор – Тарасюк Г.С.

На щастя, на здоров'я,
На новий год, на нове літо,
Роди, Боже, жито і пшеницю,
Всяку пашницю!
А ти, кукілю, не родись,
По доріжці розкотись,
Конопельки під стельки,

Льонок по поясок.
Драстуйте, будьте здорові,
З празником, з Новим годом!

Щедрик добрий,
Я не згірший,
Дайте млинця,
Котрий більший!
Що щедрушка-
То пампушка,
Що щедрик-
То вареник! Інформатор –
Орищенко М.П.

Хрещенська щедрівка

Ісус Христос охрестився
У річці Йордані.
Він крокує нині світом
У славі і шані.
Дай, Боже, вам і нам,
Місту і селу,
І кожному двору
З року в рік
На цілий вік
Щастя і достатку,
Щоб не було упадку!
Щадрий вечір!
Інформатор – *Малиновська Н.Ф.*
Пісні Меланки

Ой та учора ізвечора
Пасла Маланка два качура.
Ой пасла, пасла, загубила,
Ішла додому, заблудила.
Ой прибудила в чисте поле.
А там Василько конем оре:
- ой ти Василю, Василечку,
Виведи мене на стежечку,

Буду тебе шанувати,
Щонеділеньки прибирати,
Щонеділеньки прибирати,
За головоньку затикати.

Ой, на рачці, на Йордані,
Добрий вечір на
Мелані.щедрий вечір, добрий
вечір,
Добрим людям на сей вечір!
Наша Меланка, як біль, біла,
Нашу Меланку журба з'їла.
Інформатор – Чуприщенко Л.Е.

Весняний цикл

Веснянки

- Весна наша красна!

Весна наша красна!

Що ти нам принесла?

Що ти нам принесла?

- Коробочку маку!

Коробочку маку,

Дівкам на присмаку!

Дівкам на присмаку!

- А я вам принесла, а я
вам принесла:

Коробочку бобу,
коробочку бобу –

Хлопцям на хворобу,
хлопцям на хворобу!

Хлопцям на хворобу!

- А я вам принесла! А я
вам принесла –

Дівкам по квіточці!
Дівкам по квіточці!

Хлопцям по дудочці!
Хлопцям по дудочці!
Щоб хлопчики грали!
Щоб хлопчики грали!
Дівки танцювали!
Дівки танцювали!

- Весна наша красна!

Веснат наша красна!

Що ти нам принесла?

Що ти нам принесла?

-Коробочку маку!

Коробочку маку!

Дівкам по присмаку!

Дівкам по присмаку!

Хлопцям по дудочці!

Хлопцям по дудочці!

Дівкам по хусточці!

Дівкам по хусточці!

Інформатор- *Орищенко*
М.П.

Ой на морі синьому, ой
на синьому!

Ой там калина
потоптала!

Да й до явора
промовляла:

- Ой ти, яворе,
яворочку!

Подай мені хоч
голлячку!

- Ой, нехай тобі дуб
дає,

Що він з тобою
шумить – гуде! (двічі)
Мені спокою не дає!

Да перейди, місяцю, да
на нашу вулицю!

Да перейди, місяцю, да
на нашу вулицю!

А на нашій вулиці всі
хлопці – молодці!

А на нашій вулиці всі
хлопці – молодці!

Та нема найкращого
від Івана нашого!

Та нема найкращого
від Івана нашого!

Інформатор –
Тарасюк Г.С.

Світи, зоре, на все
поле, поки місяць зійде

Та до мене мій
миленький вечеряти прийде.

Ой, чи прийде, чи не
прийде на вечерю тую,

А я йому ранесенько
снідати згодую.

Цвіли лози при дорозі
синесеньким цвітом,

Ішов козак із вулиці
білесеньким світом.

Не жаль тому козакові
поснідати дати,

Що він іде з вулиці, як
стане світати....

Інформатор –
Малиновська Н.Ф.

Ой, ластівонька та
прилітає,

Господаренька та й
пробуджає:

Ой, устань, устань,
господареньку,

Побуди свою всю
челядоньку

Та пішли ж її по
обороньках –

Чи ся корови та
потелили?

Та пішли ж її та по
стаєнках –

Чи ся кобили
пожеребили?

А сам си піди по
пасіченьках –

Чи ти ся пчоли та
пороїли,

Чи пороїли,
подвоїлися?

Ой, на горі мак,
Під горою й так, -
Мої милі соколки,
Станьте мені до

помочі,

Станьте ось так,
Тут буде мак!

- Соловейку, пташку,
пташку,

Чи бувесь ти в мачку, в
мачку?

Чи видавесь, як на мак
копають?

Ой, бував я в тім
садочку,

Та скажу вам всю
правдочку:
Ось так, так копають
мак!

З – під білого та
каменя
Руда вода капле,
А нашому Василечку
Мандрівочка пахне.
Мандруй, мандруй, та
Василечку,
Од Лук до Прилуки!
За ним іде та
Галиночка,
Ломле собі руки:
Вернись, вернись, та
Василечку,
Батько вмирає.

Інформатор –

Орищенко М.П.

Вийди, вийди, Іванку,
Заспівай нам веснянку!
Зимували, не співали —
Весни дожидали!
Весна, весна, наша весна,
Да що ж ти нам принесла?
Старим бабам по кийочку,
А дівчатам по віночку!
Звила ж я віночок вчора
Звечора, звечора
Із зеленого барвіночку
Та й повісила на кілочку

Інформатор – *Чуприщенко Л.Е.*

Заклички

Прийди, весно,
прийди,
Прийди, прийди,
красна,
Принеси нам збіжжя,
Принеси нам красок
(квітів).

Благослови, мати,
Весну закликати,
Весну закликати, Зиму
проводжати.

Благослови, мати,
Весну закликати,
Зимочка в візочку,
Літечко в човночку.

Інформатор –
Тарасюк Г.П.

Гаївка

Ой у Поліссі та на горбочку

Ой у Поліссі та на горбочку,
Стоїть церква на видочку,(2)
Коло церкви ростуть квіти,
Сидять старі, ходять діти(2)
Ой що то ми за гаївка,
Що під церковю стоїть дівка(2)
Як вона не хоче йти гуляти,
То най йде додому спати(2)
Візьміть її за спідницю
Тай викиньте на дзвіницю(2)
Ой у Львові на горбочку...
Інформатор – *Малиновська Н.Ф.*

Літній цикл

Жниварські пісні

Дивувалися ліси,
Де поділися вівси,
Женчики позжинали
Залізними серпами, -
Залізними серпами,
Біленькими руками.

Перепілонька мала,
Де ся будеш ховала?
Ми пшеницю дожали,
У снопи пов'язали,
В копи поскладали
Одна копонька в стозі,
А друга в оборозі,
А третя в стодолі,-
Нам горілонька на столі!

Ой, заспіваймо, хай дома
почують,
Хай нам вечерять готують.
Утомила нас та широкая нива,
Що тепер нам і вечеря не мила.
Ой, не так нива, як високії
гори,
Ой, не так гори, як велике
жито,
А вже ж нам спину, як кілком
перебито.

Обжинкові пісні

Зашуміла діброва,

Залящала дорога,
Господареві жінці йдуть.
Золотий вінок несуть.
Місяце-місяченьку,
Світи нам доріженьку,
Щоб ми не заблудили,
Віночок не згубили,
Бо наш віночок красний,
Як місяченько ясний;
Іще вищий від пілота,
Ще дорожчий від злота;
Іще вищий від гори,
Ще ясніший від зорі

Котився віночок по полю,
Просився у господаря в
стодолу:
«Пускай, господарє, в стодолу,
Вже я набувся на полю,
Вже я на полю набувся,
Буйного вітру начувся,
Ранньої роси напився.
Я не довго полежу,
зараз на поле побіжу »
Інформатор – *Малиновська Н.Ф.*

Петрівки

Ой ходила дівчина по полю.
Вибирала пшениченьку з
куколю.
Їхав мимо хлопчина, шапку
зняв:
- Боже тобі, дівчино, помагай!
Буде тобі з цієї пшениці
коровай!
Буде з цієї пшениці насіння.
Коли твоє, дівчино, весілля?

-А в мене весілля в п'ятницю!
Полюбила дівчина п'яницю.
-Буде в мене весілля в суботу!
-А чи маєш ти за нього
охоту?
- Я охоти йти за нього не маю,
Бо його родини не знаю!!
- За його надії не маю,
Бо батька й матір не знаю!

Вербова кладка на вербі
лежала,
З верби впала да хлопців
полякала.
А хлопці все роботу робили,
Все собак лупили, ножики
поламали.
Та зубами шкіри натягали.

Вербова кладка на вербі
лежала,
З верби впала да дівчат
полякала.
А дівчата все роботу робили,
Голочками шили, голочки
поламали
Та зубами нитки затягали.

Інформатор – *Чупришенко Л.Е.*

Купальські пісні

Проти Івана сонце іграло
Проти Івана сонце іграло,
Ой рано, на Івана.
А де ж воно ночувало?
Ой рано, на Івана.
А що ж воно вечеряло?
Ой рано, на Івана.
Вечеряло варенички.
Ой рано, на Івана.
Варенички з цибулею.
Ой рано, на Івана.
З цибулею, з чорним маком.
Ой рано, на Івана.
З чорним маком, з
пастернаком.
Ой рано, на Івана.
І з юшкою, з петрушкою.
Ой рано, на Івана.

На Івана, на Купала
– На Івана, на Купала,
Що Іван діє?
– Гречку сіє.
У нашої гречки гарні
вершечки.
Було б тобі, Іванку, не
купатися,
Було б тобі, Іванку, з нами
гратися.
– Що Іван діє? – Пшеницю сіє.
У нашої пшениці жовті косиці.
Було б тобі, Іванку, не
купатися,
Було б тобі, Іванку, з нами
гратися.

Родинно - обрядові пісні

Де дівчина ходила

Летять галочки у три рядочки.
А зозуля попереду.
Усі галочки по лужку сіяй,
А зозуля на калині.
Усі галочки по лужку сіли,
А зозуля на калині.
Усі галочки защебетали,
А зозуля закувала.
— Ой чого куєш, чого жалуєш,
Сивая зозуленько?
Чи жаль тобі темного лугу, Чи
гіркої калини?
— Не жаль мені темного лугу,
Ні гіркої калини,
Та жалко мені політаннячка,
Раннього куваннячка.
Та йдуть дружечки у три
рядочки,
Галочка попереду.
Та всі дружечки по лавах сіли,
А Галочка на посаді.
Усі дружечки по лавах сіли,
А Галочка на посаді.
Усі дружечки та й заспівали,
А Галочка заплакала.
— Ой чого плачеш, чого
жалуєш,
Молодая Галочко?
Чи жаль тобі батечка свого,
Чи подвір'ячка його?
— Не жаль мені батечка свого,
Ні подвір'ячка його,
Та жаль мені дівуваннячка,
Дівочького вбраннячка.

Де дівчина ходила,
Ой де дівчина ходила,
Цвіт-каліну ламала.
Цвіт-каліну ламала,
Ой цвіт-каліну ламала,
До личенька рівняла.
До личенька рівняла,
Ой до личенька рівняла
Та матінки питала.
Та матінки питала,
Ой да матінки питала:
— Ой чи буду така я?
Чи буду така я,
Ой чи буду така я,
Як калина оцяя?
— Будеш, доненько, будеш,
Ой, будеш, доненько, будеш,
Поки у мене будеш.
А як підеш од мене,
Ой як підеш од мене,
Спаде красонька з тебе.
Спаде з личенька краса,
Ой спаде з личенька краса,
Як із квітоньки роса.

Купайляна

Летела зезуля, ковала, ковала.
Ой щось вона вербоньці
казала,
Ой казала вербоньці розвиться:
«Пора тобі, хлопчику,
жениться!»
- Ой ще мені не час, не пора.
Бо ще моя дівчина молода,
Хай но моя дівчина подорсте,

- То ви з нею радоньки не дасте.

Купайляна 1

Від бору стеженька від бору!
Там будовав хлопчина комору!
З тонкого дерева високого.
Та прорізвав оконечко широкее!
«Щоби туди пташечки залітали.
Ой, щоб мою девчину пробуждали,
Ох, щоб моя девчина не заспала
Та раненько до коровок уставала!»

Купайляна 2

Приїхав хлопець та й оре.
Прилетіла зозуленька та й кує:
- Ой, чого ж ти, хлопчику, тут ореш?
Тут не вродить ні пшениця, ні овес!
- Ох, як же ти зозуленько узнаєш!
Що не вродить ні пшениця, ні овес!
- Отак же я, зозуля, узнаю,
Як не пройде дощик у маю!

Інформатор- *Орищенко М.П.*

Коло Мареноньки

Коло Мареноньки
Ходили дівоньки.
Стороною дощик іде.

Стороною, та й на мою
Руженьку червону.

Ой на морі хвиля,
При долині роса.
Стороною дощик іде,
Стороною та й на мій
Барвіночок зелений.

Сьогодні Купала,
Сьогодні Купала.
Рано-вранці сонце зійшло,
Рано-вранці та й на мою
Рутоньку червону.

Ой на морі хвиля,
При долині роса,
Стороною дощик іде,
Стороною, та й на мій
Барвіночок зелений.
Інформатор – *Тарасюк Г.С.*

А вже Купайло минає

А вже теє Купайло минає
А в Яринки чоловіка немає.
А в Яринки чоловіка немає
А той Славко женитися думай,
А той Славко женитися думає,
А Яринку він за жінку бажає.
Іди, іди, Яринка, за мною,
Будеш мені вірною жоною,
Будеш моїй матінці годити,
Буде тебе матінка хвалити.
Інформатор – *Чуприщенко Л.Е.*

Ой мала нічка Купалочка

Ой мала нічка Купалочка,
Не виспалася наша Наталочка.
Не виспалася, не нагулялася,

І з козаченьком не настоялася.
Допалимо та соломоньку
Та ходімо та, додомоньку.
Лежи, лежи, та Купалочку,
В червоному та багаттячку!
Інформатор – *Малиновська Н.Ф.*

На Купайлі була

На Купайлі була
Спідницю забула
Била мене моя мати вербою,
Щоб я не ходила
На Купайла молодую.

Інформатор – *Тарасюк Г.С.*

Українські народні пісні

А я в батька росла

А я в батька росла,
Одиниця була,
Мене мати не жаліла –
Взяла заміж віддала.

Віддала мене мати
В чужу сторону,
В чужу сторону,
Між велику сім'ю.

А чужа сторона
І без вітру шумить,-
Чужий батько, чужа мати
І не б'ють, то болить.

Я вернусь

Хай серце сум пропік
І темінь крізь вікно,-
Але ж розлука не на вік,
Вернусь я все одно.

Приспів:

Вернусь хмариною у степ
І подихом тепла,
Раптовим спомином про те.
Що поруч я була.

Не вір словам чужим,
Що цвіт зів'яв давно.
Живу любов'ю в світі цім,-
Вернусь я все одно.

Приспів.

До тебе дальня путь,
Та смутком не спечусь.
Крізь біль тривоги, крізь
каламуть
До тебе я вернусь.

Інформатор – *Малиновська Н.Ф.*

Под облачком

Под облачком явір похилений,
Сидит на нім, пташок
примилений,
Слухає мила як тот пташок
співає,
Же з любові, же з любові добра
не биває.

Се та любов є од Бога дана,
Сила може д'яблом
подшептана,

Хоч би с нехтів то мусиш
любити,
Хоч би с нехтів просто маєш
терпіти.

Мила моя ти покусю єдина,
Любив я тя не рік, і не два.
Ти мені дала зілля напийти,
Не можна мила ніяк без тя
жити.

Мені ворожка давно ворожила,
Же мя звурит дівка
чорнобрива,
Же не буду видів за ньов світа,
Так проминут мої младі літа.

Под облачком явір зеленіє,
Дивится мила як тот вітер віє.
Може вирве єго з кореннями,
Мила моя што то буде з нами.
Інформатор – *Чупришенко Л.Е.*

Ой, вийду я на могилу

Ой, вийду я на могилу,
Могила висока,
Подивлюся на долину,
Долина глибока.
А по тій долиноньці
Буйний вітер віє....
Ой, здається, не журюся,
Саме серце мліє.
Ой, здається, що не
плачу,
Самі сльози ллються,
А як вийду на вулицю,
Вороги сміються.
Два голуби воду пили,
А два колотили...
Бодай тії та сконали,

Що нас розлучили!
Бодай тії не сконали,
А вщастя не мали,
Що взяли нас, розлучили
З прекрасної пари!
Інформатор – *Чупришенко Л.Е.*

І учора у куми

І учора у куми,
І сьогодні у куми,
Гей, ой коли ж я куму
Та й до себе зазву?
Ой найму я стрільця
Та й застрелю горобця,
Гей, та й тоді я куму
Та й у гості зазву.
Ой продам я груди
Та куплю блюди,
Гей, ой продам я реберця
Та покуплю видельця
І зварилу горобця
На дванадцять блюдів,
Гей, на дванадцять блюдів,
На дванадцять столів.
Аж тоді вже я куму
Тай у гості зазву.
- Гей, їж, кумо, горобця,
Не засалювайся,
Гей, за пазуху не бери,
Своїм діткам не неси!
Інформатор – *Чупришенко Л.Е.*

А в тому саду

А в тому саду
Чисто метено
Ще й хрещатим барвіночком
Дрібно плетено.

А в тому саду ніхто не бував,
Лиш молодий Андрієчко
Коня попасав.
Коня попасав,
Дрібний лист писав
Вже до тої Наталочки,
Що вірно кохав.
Ой, ти, Наталю,
Горда та пишна,
Я до тебе листи писав,

А ти не прийшла.
А ти, Андрійку,
Не великий пан,
Сідлай коня вороного
Та й приїжджай сам!
Інформатор- *Орищенко М.П.*

Сороміцькі пісні

Всі ся хлопці поженили,
Зробили по-людськи,
Хіба я ся не оженою,
Бо не маю блюзки.

Всі ся хлопці поженили,
А я - в листопаді,
Та таку си жінку візьму,
Що широка в плечах

Та я би ся не женив,
Не велике діло,
Як би ми ся молодому,
Їсти не хотіло.

Або мене оженить,
Або ня повісьте,
Або моє причандалля
Возьміть тай вдріжте.

Ой весілля, весілля,
Зарізали рака,
Молодому голова,
А молодій клешні.

Ой весілля, весілля,
Зарізали бузька,

Молодому голова,
А молодій крила.

Котилася торба з горба,
А в тій торбі раки,
Та я тебе, моя мила,
Пригорну до серця.

Ой дівчино, дівчинонько,
Шляк би тебе трафив,
Та-с ми дала напівперек,
А я не потрафив.

Я нікому не давала,
Хіба раз німому,
Бо німому файно дати -
Не скаже нікому.

Бо німому файно дати,
Бо німий не скаже,
А німий як не скаже,
То пальцем покаже.

Стара баба, шигди-шигди,
Не гралася нигди,
А тепер ся грати мусить,

Бо ї кашель дусить.
Інформатор- *Орищенко М.П.*

Вітер дуба хитає
Славний козак дівчину питає
Ой, дівчина, куди йдеш?
Скажи правдочку, де живеш?

А я правду не скажу,
Тільки свою хату покажу.
Моя хата край води
З високого дерева та лободи,
Ще й сінечки приплету
З високого дерева та з комишу.

Ой, дівчина, відчини
Своє моє серденько звесели!

Ой не буду, ой не буду
відчинять,
Бо ти схочеш серденько
ночувати.

Ой не буду, ой не буду
Пожартую з вечора та пійду.

Жартувала з козаком,
Поки зійшло сонечко під
вікном.
Сідлай коня та тікай,
Та про мене славоньку не
пускай.

Інформатор- *Орищенко М.П.*

***Ой на горі два дубки, два
дубки***

Ой на горі два дубки, два
дубки,

Ой на горі два дубки, два
дубки,
Та здійнялись до купки, до
купки
Вітер дуба хитає
Вітер дуба хитає, хитає,
Козак дівчину питає:
„Ой, дівчино, чия ти,
Ой, дівчино, чия ти, чия ти?
Ой, чи вийдеш гуляти?
Не питай же чия я, чия я,
Вийдеш ти та вийду я.
А я в батька один син, один
син,
Погуляти хоть(хоч) би з ким,
А я дочка мамцина, а я дочка
мамцина
Цілуватись навчена...

Ой, там Роман воли пасе,
Катерина воду несе.
Ой, став Роман жартувати,
Катерину переймати,
Гоп, сюда руда я,
Катерину переймати
Ай-я-я

Ой, Роман, моє серце,
Ая-Ая-Ая
Ой, Роман, моє серце,
Гоп, сюда руда я,
Постав води хоть відерце
А-я-я.

Бо не рідну матір маю,
Ая-Ая-Ая
Бо не рідну матір маю,
Гоп, сюда руда я,
Буде бити, добре знаю,
А-я-я.

Навчу, дівко, що сказати,
Ая-Ая-Ая
Навчу, дівко, що сказати,
Гоп, сюда руда я,
Щоб не біла тебе мати
А-я-я.

Тепер, мамо, признаюся,
Ая-ая-ая
Тепер, мамо, признаюся
Гоп, сюда руда я,
Що з Романом кохалася,
А-я-я.

Роман чорний, а я біла,
Ая-ая-ая,
Роман чорний, а я біла,
Гоп, сюда руда я,
Я Романа полюбила
А-я-я.
Інформатор- *Орищенко М.П.*

Не тучі, не хмари

Не тучі, не хмари,
Дрібний дощ іде.
Ей, козак до дівчини
Щовечора йде.
Ей, козак до дівчини
Щовечора йде.

-Добрий вечір, - каже,
Ще й ручку дає,
Марусине серце,
Порадуй мене.
Марусине серце,
Порадуй мене.

Марусине серце,
Порадуй мене.
Чи мені женитись?

Чи бросить тебе?
Чи мені женитись?
Чи бросить тебе?

Як думаєш, милий,
Мене покидать,
Купи мені гітару,
Дитя забавлять.

Купи мені гітару, Дитя забавлять.

Ой, то ж не гітара,
То наша любов,
Болить моє серце,
Волнується кров.
Це все через тую
Прокляту любов.

На другу весну
Калина цвіла,
Осталась Маруся,
Та й ще не сама.
Осталась Марусі
Дитина мала.

Спить ставок, де
колишутьсявіти,
Вітерець в верболах заснув,
Деся заграла плакуча гітара,
Там дівчина зустріла весну

Ти не плач, не журись, дівчино,
Ти не плач, не журись,
неридай.
В літній вечір, як
цвістимекалина,
Ти на мене дівчина чекай.

І прийшов довгожданий
тойвечір,
І прийшла довгождана пора.
Та дівчина прийшла підкалину,
А милого й дос нема.

Ой, немає, ой немає милого йне
буде,
Знать дівоча така судьба.
Будеш знати, як хлопця кохати,
І як вірить в їхні слова.

Стелиться туман над яром,
Стелиться лугом туман,
Пізно гуляв з дівчиною,
В темному гай козак.
Пізно гуляв з дівчиною,
В тмному гаї козак.
Вони гуляли, гуляли,
До їх циганка прийшла:
- Дай, дівчина, лінту,
Правду скажу тобі я.
- Дай, дівчина, лінту,
Правду скажу тобі я.

- А я циганам не віру,
Милий кохає мене.
Вийди, циганочка, з гаю,
Хоч я не бачу тебе.
Вийди, циганочка, з гаю,
Хоч я не бачу тебе.

Циганка з гаю не вийшла,
Правду сказала мені,
Милий мене покидає,
Більше не вернеться, ні.
Милий мене покидає,
Більше не вернеться, ні.

Ой ти, козаче, козаче,
Не зводь дівчини з ума,

Бо вона бідна сирітка,
Родичів в неї нема.
Бо вона бідна сирітка,
Родичів в неї нема.

А я дівчини не зводю,
Сам її вірно люблю,
Обніму, ще й поцілую,
До свого серця прижму.
Обніму, ще й поцілую,
До свого серця прижму.

Пісня про Павлика Морозова

Облягли тайгу тумані роси,
За великим шляхом це було,
Всім ребятам
прикладомхорошим
На селі був піонер Павло
Галстук носив він на грудях
гордо,
В школі вчився тягнувся
дознань.
Не злюбили Павла куркулі.
З ворогом боровся він завзято,
І інших теж боротись учив,
На селі насмілювався сказати:
„Батько мій на службі
вкуркулів”.
За селом цвіли розкішні трави,
Хліб густим колоссям
кривполя.
Із-за батька лютою розправу
Готувала Павлові рідня.
Пав над лісом темний
літнійвечір,
Все замовкло навкруги села,
Разом з братом, хлопцем
малолітнім,
В лісі вбили нашого Павла.

Темна ніч ховала в
хмарахгрози,
Грім гримів, дощ рясний йшов.
З лісу піонер Павло Морозов
Більше вже до дому
неприйшов.

Копав криниченьку

Копав криниченьку,
Неділеньку-дві,
Любив, любив дівчиноньку,
Людам, не собі.
Ой жаль, жаль,
Жаль по-малу любив,
Дівчину з малу
Любив та не взяв
Ой жаль, жаль
Мені буде,
Візьмуть її люди,
Візьмуть її люди,
Моя не буде.
А вже ж тая криниченька
Засорилася,
А вже ж тая дівчина –
Заручилася.
Ой жаль, жаль
Мені буде,
Візьмуть її люди,
Візьмуть її люди,
Моя не буде.
Один веде за рученьку,
Другий – за рукав,
Третій гляне, серце в'яне,
Любив, та не взяв.
Ой жаль, жаль
Мені буде,
Візьмуть її люди,
Візьмуть її люди,
Моя не буде.

При долині куст калини

При долині куст калини
Нахилився до води.
Ти скажи, скажи, калина,
Як попала ти сюди?

Якось ранньою весною
Хлопець бравий проїжджав,
Обламав він цвіт калини,
А тоді з собою взяв.

Він хотів, мене,
калину,Посадить в своєм саду.
Не довів і в полі кинув,
Думав, що я пропаду.

Я за землю ухватилаь,
Стала на ноги свої,
Біля річки поселилась,
Де вода і солов'ї.

Ти не гни калини, вітер,
Тепер я не пропаду,
Наді мною сонце світить,
І надалі я цвіту.

Трактористи в полі орють,
Койбайнери в полі жнуть,
Цвіт калини не ламають,
Цвіт калини бережуть.

Якось ранньою весною,
Той же хлопець проїжджав,
Довго мною милувався,
Но він мене не впізнав.

При долині куст калини,
В річці синяя вода,
Ось такий зі мной був случай,

Так попала я сюда.

Чотири воли пасу я

Чотири воли пасу я
У вишневому садочку.
Милий покохав другу,
Лишив мене в одиночку.

Чотири воли пасу я
Аж повигорали ярма,
Нащо було цілувати
Моє біле личко дарма.

Посіяли огірочки близько над водою

Посіяли огірочки близько над водою
Сама буду поливати дрібною сьозою.

Ростить, ростить огірочки в чотири листочки
Не бачила миленького аж три вечорочки.

На четвертий побачила, як череду гнала,
Не посміла сказати „здраслуй”, бо мати стояла.

Бо мати стояла, а ти зажурився,
Не сказала тобі „здраслуй”, щоб не сварився.

На горе белым-бела

На горе белым-бела
Рано ли вишня расцвела,
Полюбила я парнишку,
А завлечь, не завлекла.

Я сама одна хожу,
Я о нем одном тужу,
Почему же он не спросит,
Что на сердце я ношу.

Только спросит, как живу,
Скоро ли в гости позову,
Не желает он, наверно,
Говорить по существу.

Я сама иду домой,
Вся печаль моя со мной,
Неужели мое счастье
Пронесется стороной.
Девушка стояла молча у вокзала,
На глазах нависла крупная слеза,
Может, в путь далекий друга провожала,
Черные ресницы, карие глаза.

Вот умчался поезд,
рельсыотгудели,
Милый друг уехал, может, навсегда.
И с тоской немой вслед ему глядели
Черные ресницы, черные глаза.

Редко пишет письма,
Но зато в газетах
Пишут обо всем и о делах.
И когда читает, с гордостью сияют
Черные ресницы, карие глаза.

Ми підем, де трави похилі,
Де зорі в ясній далині,
І карії очі, і рученьки білі
Ночами насняться мені.
І карії очі, і рученьки білі
Ночами насняться мені.

За річкою, за голубою
Дві чайки у хмари зліта.
В краю подніпровським ми
стрілись з тобою,
Веселко моя золота.
В краю подніпровським ми
стрілись з тобою,
Веселко моя золота.

Над полем зарошені віти
Дубове верхів'я звело.
З тобою у парі ми будем
любити
Все те, що на серце лягло.
З тобою у парі ми будем
любити
Все те, що на серце лягло.

І стеляться обрії милі,
І вечір в осіннім вогні,
І карії очі, і рученьки білі
Ночами насняться мені.
І карії очі, і рученьки білі
Ночами насняться мені.

Ой зацвіла червона калина

Ой зацвіла червона калина
Над криницею,
Горе ж мені, моя рідна мати,
Жити із п'яницею.

Ой п'яниця — не робітниця,

День і ніч він п'є,
Як прийде він з корчми
додому,
Мене, молодую, б'є.

Потихесеньку, помалесеньку,
Моя матусенько, йди,
Спить п'яниця в рубленій
коморі,
Гляди, мамо, його не збуди.

Ой п'є чумак і гуляє,
Товариство напуває.
Ой хто тому чумаченьку
Добра доглядає?
Доглядають сусіди
Іще добрі люде...

Да вже з того чумаченька
Хазяїн не буде!

Ой у лузі калина,
Да схилилась вітка;
Розпила, розгулялась
Чумацькая жінка.

Чого ж вона схилилась?
Буйний вітер повіває.
Чого ж вона розпила?

Бо хазяїна немає.

Ой у лузі калина,
Да схилились вітки;
Розійшлися, розбрелися
Чумацькії дітки.

Чого ж вони схилились?
Буйний вітер повіває.

Чого ж вони розбрелися?
Бо батька немає.

Стали думать і гадати,
Старшого брата питати:
— Порадь же нас, старший
брате

Де нам батька шукати? ' '
Якби батько на базарі,

То і музиченьки б грали;
Якби батько у шинкарки,
То б бряжчали склянки й чарки;
Якби батько у дорозі,
То б скрипіли ярма й вози;
Якби батько утопився,
То Дунай би розлився;
Якби батька вовки з'їли,
То б і ліси зашуміли...

Балада безсмертя

Серед поля, в зеленому житі,
Де недавно ще бій клетотав!

Три солдати лежали забиті, А
четвертий із мертвих постав.
Може, колос живою росою
Окропив йому спалену скронею,
Може, вітер ходив борозною,
Пригашаючи в ранах вогонь.
Але роси — від крові червоні,
Але вітру на ранах нема.
І четвертий схилюся в поклони
Над бійцями, над тими трьома.
Він стояв на розтерзанім полі,
Де його, молодого, в бою
Три солдати, батьки сивочолі,
Берегли, як дитину свою.

Дитячий фольклор

Лічилки та жмурилки

Якало, тикало, микало, викало,
Хтокало, шокало, кликало,
кудикало.
Тобі жмуритись випало.
Ану рукою затулись, не
дивись.

Поколело, покотило,
По дорозі волочило
Сонце, місяць і зірки,
На кілочку вийдеш ти!

Зайчик-зайчик-побігайчик,
Виніс хліба нам окрайчик,
Виніс свіжої води,

Ой, виходь жмуритись ти!
Інформатор — Тарасюк Г.С.

Йшла зозуля біля саду,
Наступили на розсаду.
І сказала: "Ку-ку-мак,
Вибирай один кулак".

Один, два, три,
Ти до мене не ходи,
Бо у мене чорний пес,
Як тя вкусить, то умреш.

Еники,беники,
Їли вареники,
Еники, беники, квас,
Вийшов саренький Опанас!

Раз, два, три –
Полетели комары!

Катилось яблоко
Мимо сада,
Мимо сада,
Мимо града.
Кто поднимет.
Тот и выйдет.
Информатор - *Чупришенко Л.Е.*

Плила качка по воді,
несла яйця золоті.
По одному по одному,
А ти качко йди додому.

Сів метелик на травичку,
і сказав таку дурничку:
- Раз, два, три-
Напевно вийдеш ти.
Информатор – *Малиновська Н.Ф*

Загадки

Школяре, школяре, я твоя
подруга.
Кращого ніколи не знайдеш ти
друга.
Ти мене пильнуєш – я тебе
навчаю,
Я тебе навчаю та ще й
забавляю.

(Книга)

Йшла зоряниця,
Красна дівиця,
Через покоси,
Гублячи сльози...
Місяць дивився
І засмутився.
Сонечко встало —
Слізки зібрало.

(Роса)

Біле як сніг,
Чорне як жук
Вертиться як біс
І повертає в ліс.

(Сорока)

Информатор – *Тарасюк Г.С.*

За стеной
Костяной
Соловейко спой!

(Язык)

Закопай – не гниет,

Кинь в воду – попливет.

(Уголь)

В брюхе – баня,
В носу – решето,
На голові – пупок,
Всього одна рука,
И та – на спині.

(Чайник)

Над нами –
Вверх ногами.
Ходят- не страшаться,
Никого не бояться.

(Мухи)

Один льет,
Другой пьет,
Третий зеленеет да растет.

(Дождь, земля, хлеб)

Лубен город,
Отрепьян город,
А в том городе
Воевода нем.

(Младенец в зыбке)

Інформатор – *Малиновська Н.Ф.*
Замість носа – п'ятачок,
Куций хвостик, як гачок.
Землю риє і рохкоче, Спить в
калюжі і де хоче

(Свиня)

Подарунки всі всерйоз

Адже він Дідусь...

(Мороз)

Інформатор - *Чуприщенко Л.Е.*

Колискові пісні

Люлі-люлі, люлечки,
Сни летять до Юлічки,
До Микити - Мавочки,
До Петра - Оксаночки:
Лю-ю-ю!...
Я тебе люб-лю-ю-ю!...
Я тебе цілу-у-у...
Лу-лу-лу-лу-лу...

Люлі, люлі Юлечку,
Сни гойдають люлечку:
Лю-ю-ю!
Я тебе люблю-ю-ю...

Обіймаю донечку:
Спи маленьке сонечко,
Лю-ю-ю!..
Я ж тебе люблю-ю-ю!...
Інформатор – *Гарасюк Г.С.*

Люляє перинка:
спи мала Маринка,
спи мала Оксана,
сонечко Уляна.
Спи малий Микита,
Олександр, Рита,
Таня, Люба, Соня, Галя, Коля,
Тоня.
Спить маленькі дітки:
ягідки і квітки,
сни хай гарні сняться,
казочки злетяться!

Наспіваю колисанку,
Що співала мати.
Оберегом до світанку
Вона має стати,
Оберегом до світанку
Тобі має стати.

Коник ночі за віконцем
Б'є своїм копитом,
Зустрічається із сонцем
Коли ранок світом...
Він стрічається із сонцем
Коли ранок світом...

Засинай моя малеча
Нехай сниться казка.
Коник ночі не спіши так
Зачекай будь-ласка
Коник ночі не спіши так
Не спіши будь-ласка...

Спочивай моє кохання
Спи мій любий сину
Янгол буде до світання
У нічну годину.
Янгол твій аж до світання
Поряд буде, сину!
Інформатор – *Малиновська Н.Ф*

Колихаю, колисаю диво-
ніченьку,
Обираю, вибираю казку –
річеньку,
Все для тебе горошинка, моя
донечко,
Засинай і спочивай як з неба
сонечко.

Наспіваю, проспівую
колисаночки,

Розповім про Миколоая, його
саночки,
Все для тебе моя зоре, моя
донечко,
Спи спокійно моє диво, моє
сонечко.

Розкладає Миколайчик
подаруночки,
У торбинах чарівних лежать
пакуночки,
Є й для тебе дар Святого, моя
донечко,
Засинай і спочивай як з неба
сонечко.

Як спіймає, заховає ранок
ніченьку,
Розплескає на усіх світла
річеньку,
Під подушкою знайдеш диво-
клуночка,
Миколайчика гостинця-
подаруночка.
Інформатор – *Тарасюк Г.С.*

Люлі, люлі, люлі, лю...
Я тебе люблю, люблю.
Поцілую в вушко, в ніс,
Щоб здоровим й гарним ріс...
Люлі, люлі, люлі, лю
На ніч ліжечко стелю...

Поцілую оченята
Поцілую вушка
Нехай мамине малятко
Обійме подушка
Нехай вкриє одіяло

[illegible]

43

Дражнилки

Грицько-тицько
По болоту ходив,
Жабенята ловив,
Жабенята давив,
Жабеня пищить,
Він у рота тащить.

А Микола — спина гола,
Не боїться макогона,
Виліз на драбинку,
Забив собі спинку.
Інформатор — *Малиновська Н.Ф.*

Гандзя-бандзя кучерява
Під решетом ночувала.
Під решетом добре спати,
Не треба ся накривати.

Мазаний, мазаний,
До колеса в'язаний.
А колесо крутиться,
А Василько лупиться.

Настя-хвастя
По саду ходила,
Ротом мух ловила,
Сопельки губила.
Інформатор — *Тарасюк Г.С.*

Стан — як у баби
Очі — як у жаби,
Нема верхньої губи,
Як сміється — видно зуби.

Вуси, як у рака,
А сам рудий, як собака.
Інформатор - *Чупришенко Л.Е.*

Забавлянки

Гу-ту-ту, гу-ту-ту,
Вари кашку круту,
Підливай молочка,
Погодуй козачка
Інформатор- *Орищенко М.П.*

Печу-печу хлібчик
Дітям на обідчик:
Меншому - менший,
Сторшому - більший, -
Шусть у піч! Шусть у піч!

Маленький хлопчик,
Не плач,
Я спечу тобі калач,
Медом помажу,
Усім покажу,
А тобі дам.
Гам.
Інформатор - *Чупришенко Л.Е.*

Ой гоп, чук. чук,
Наловив дід шук.
А баба наварила
Та діда накормила.

Малесенькі ніжки
Швидко край доріжки -
Туп-туп-туп.

А великі ноги
Швидко край дороги -
Туп-туп-туп!
Інформатор – *Тарасюк Г.С.*

Їде, їде пан, пан
На конику сам, сам,
А за паном хлоп, хлоп
На конику гоп, гоп.

А-та-та, а-та-та,
Сіла баба на kota,
Тримає за хвостик
Та їде у гості.

Коли дитина
агукає,примовляють:
Ах,поет, поет
Соловушка!
Ах,поет, поет
Молоденький;
Молоденький,
Хорошенький,
Пригоженькой!
Інформатор- *Орищенко М.П.*

Тюшки, тютюшки,
На горі пиччужки.
Там Ванюшка был,
Пичужку поймал.

Скок – поскок!
Молодой дроздок
По водичку пошел,
Молодичку нашел.
Молодиченька,
Невеличенька:
Сама с вершок,
Голова с горшок.
Шу – вы! Полетели-
На головушку и сели.
Інформатор – *Тарасюк Г.С.*

Ножки, ножки,
Куда вы бежите?
В лесок по мошок:
Избушку мшить,
Чтобы не холодно жить.

Горошок,
Бобошок,
Сивочка,
Курочка,
А той старий когутисько
Не хтів іти по дітисько –
Та шуп з ним до пса!

Дитячі примовки

Іди, іди, дощику,
Заварю тобі борщику
У новому горщику,
Винесу на дуба,
Прикличу голуба.
Голуб буде пити,
Дощик буде лити.
Поки голуб прилетить,
То голубка відлетить.

Тобі кашка, а нам борщ,
Щоб ішов густенький дощ!
Інформатор - *Чупришенко Л.Е.*

Мишко, мишко,
На тобі мій зуб старий,
А дай мені новий.

Гикавка, гикавка,
Йди до води
І на дуба чи березу,
Бабу п'яну чи тверезу
Перейди!!!
Інформатор- *Орищенко М.П.*

(Чухикаючи)

Чуки-чуки, чуки-чук,
Наловив дід шук.
Поки баба їх пекла,
Сковорідка потекла.
Баба ізлякалася,
Щуки розбігалися!
Інформатор – *Малиновська Н.Ф.*

Котилася бочка,
Та збила квочку
Піс стрепенувся,
За нею пильнувся.
Кого він зловить,
Хай той і водить.

Лелеки летіли,
Та сокіла збили,
Сокіл не розбився
І сказав тобі водиться.

Дощик, дощик, дощ іде.
Дощик, дощик сон несе.
А я спати не буду,
А я сонце звати буду,
Сонце, сонечко з'явись
Дощик, дощик заберись.

Страшилки

Чорний ворон

Жила в нас на селі одна стара бабка. Самотня, не було в неї нікого, щоб допомагати по господарству, та й родичі жили далеко в місті і не дуже часто заїздили до неї. Її самотність розбавляв чорний ворон, її друг. Якось під час грози знайшла вона його на дорозі з перебитим крилом. Довго виходжувала вона його, годувала, лікувала, наглядала за ним, а коли він вилікувався хотіла стара жінка відпустити його на волю, але на знак вдячності ворон залишився і завжди був поряд зі своєю господаркою. Коли йому хотілося політати, він залишав її, але під вечір він завжди повертався. Так і прожили вони разом декілька років.

Одного разу повертаючись до дому стару жінку охопило дивне почуття, щось мало трапитись. На дорозі, яка вела до її хати вона знайшла свого чорного ворона забитим. Сумно і гірко стало жінці, поховала вона пташину у дворі. Тепер дійсно вона була самотня. Через декілька тижнів жінка захворіла. Одного дня сусіди бачили, як на дах її хати сів ворон, він каркнув три рази і полетів звідти, після цього з дверей хати вийшла дивна тінь, яка розтанула на сонці. Коли сусіди прийшли до жінки, то побачили, що вона померла. З того часу ворон на селі став передвісником смерті. Вважається, що якщо ворон тричі каркне над хатою, то хтось там помре.

Шалений цвинтар

Вже багато років нас лякають жакливі історії про привидів, про мерців, про вурдалаків. Ця історія не є виключенням. Є на тому кінці села цвинтар. Старий той цвинтар, сховався він у траві. Вночі лякає він своїми високими могилами, тихим галасом нічних тварин. Одного разу вирішили сільські хлоп'ята перевірити свою хоробрість і кращим засобом для цього став похід на цвинтар вночі. Їх було п'ятеро. Найстаршому з них було всього 17 років. Що сталося тоді ніхто звісно не знає, але повернувся до дому живим лише один з них. Тіла хлопців знайшли недалеко від свіжої могили. На шиї і руках в них були сліди від укусів. Багато ходило галасу на селі, але ніхто так і не дізнався що таки там трапилось. Десь через тиждень загинув під колесами автомобілю єдиний свідок. Але вірите чи ні, він таки розповів що трапилось своєму другові, десь за два дні до смерті.

„Нам було дуже страшно, кожен тихий звук змушував нас оглядатися. Врешті решт ми зайшли так далеко, що не бачили вже

воріт. Тоді ми почали повертатися, нас не лишало дивне почуття, що хтось за нами йде, ми щоразу озиралися по сторонам але окрім хрестів та могил не бачили нічого. Тоді ми прискорились, але раптом зупинилися. Розуміється на небі був місяць, він освічував могили, вони всі кидали тінь, але біля однієї такої могили не було тіні, там взагалі не було тіні. Тоді нас схопив жах ми почали бігти, та розгубившись ми забули де вихід, аж раптом ми опинилось знов поряд з тією могилою. Ми запаніковали і закричали. Раптом десь посеред інших могил ми побачили темний силует і він наближався. Я побіг, я чув, що хтось біжить поряд зі мною, що хтось неспинно переслідує мене, як я зрадів коли побачив ворота, я вибігав з цвинтарю, але крім мене там нікого не було. Вранці знайшли тіла моїх друзів. Мені і тепер вважається той дивний силует. Мені страшно засинати кожної ночі...Мені здається він прийде за мною..."

Вірити чи ні – це вам вирішувати. Але не варто грати зі своїм життям і з тим чого ми не знаємо.

Обряди та звичаї

Масляна

В Україні останній тиждень м'ясниць, носить кілька назв – Масляна, Сиропусний тиждень, Пущення, Загальниця, Колодій тощо.

В м.Коростені це свято називають просто Масляна.

Основною обрядовою стравою цього свята в цих краях були вареники з сиром і обов'язково гречані млинці. Досить популярним серед людей були скотини од масла :

«Нехай буде,-казали в таких випадках ,і маслянка або щоранку!». На Коростенщині, а саме в селах Щорсівка, Мала Зубовщина Масляна вважалася жіночим святом, хоча чоловіки могли брати у ньому участь.

Масляниця, сирний тиждень - це святковий цикл, збережений на Русі ще з язичницьких (дохристиянських) часів. Обряд Масляниці пов'язаний з проводами зими і зустріччю весни. Після хрещення Русі Масляниця святкується в останній тиждень перед Великим постом, за сім тижнів до Великодня. Головними атрибутами Масляної є млинці і народні гуляння.

До Хрещення Русі (введення християнства) Масляниця відзначалася протягом 7 днів, що передують дню Весняного

Рівнодення, та 7 днів після цього дня. Масляна - це час, коли пробуджується Природа і Дитина-Сонце Коляда стає юнаком Ярилою, а в організмі людини відбувається переналаштування гормональної системи, підготовка до весняної форми активності. Християнська Церква залишила головне святкування Весни, щоб не вступати в протиріччя зі слов'янськими традиціями (аналогічно Різдво було приурочено до дня зимового сонцестояння). Але Масляна - улюблене народом свято проводів зими, так зрушилося з місця за часом, щоб не суперечити Великому Посту, а термін святкування скоротився на 7 днів. Люди споконвіку сприймали весну як початок нового життя, вони шанували сонце, що дає життя і сили всьому живому. На честь сонця спочатку пекли прісні коржі, а коли навчилися квасити тісто, стали робити млинці.

Древні вважали млин символом сонця, оскільки він, як і сонце, жовтий, круглий і гарячий, і вірили, що разом з млинцем вони з'їдають часточку сонячного тепла і могутності.

З введенням християнства змінився обряд святкування. Масляниця отримала свою назву від церковного календаря, тому що в цей період часу - останній тиждень перед Великим постом, дозволяється куштування вершкового масла, молочних продуктів та риби, також цей тиждень в Православній Церкві іменується сирним. Дні масляної змінюються в залежності від того, коли починається Великий піст.

На Коростенщині кожен день масляної має свою назву:

Понеділок - **зустріч**. До цього дня добудовували гірки, гойдалки, балаган і починали пекти млинці. Перший млинець віддавався біднякам на поминки покійних. Також жінки зібравшись у гурти, йшли до корчми і відзначали початок Масної.

Вівторок - **загравання**. З ранку молоді люди запрошують кататися з гір, поїсти млинців. Кличуть рідних і знайомих: «У нас і гірки готові, і млинці печені - просимо до столу, гості дорогі». В цей день жінки знову збирались, але в шинку, вияняли всіляки забави.

Середа - **ласунка**. У цей день зять приходив «до тещі на млинці». Крім зятя теща запрошувала і інших гостей.

Четвер або «переломний четвер» - **велике гуляння**. З цього дня Масляниця розгортається на всю широчінь. Народ залучається до

усіх можливих потіх: льодяних гірок, балаганів, гойдалок, катання на конях, карнавалів, кулачних боїв, веселих святкувань. Серед цих гулянь Коростень виділяється від всіх інших міст тим, що в цей день обов'язково чоловік голий, повинен вилізти на вершину стовба та дістати з верхушки якусь річ!

П'ятниця - **тещин вечір**. Зяття запрошують у гості своїх тещ, пригощають їх млинцями. Також гарно спорядивши повоз, зять з великими почестями саджав тещу в сани, та гордо віз селом. За святковим столом він виголошував жартівливі побажання.

Субота - **зовиціни посиденьки**. Молоді невістки запрошують у гості до себе зовиць. Молодятам невістка повинна була що-небудь подарувати.

Останній день Масляної - **Прощена неділя**. Всі просять один в одного прощення, вклоняються у ноги, а у відповідь чують: «Бог простить». Прощення просять тричі, після таких діалогів які касались і дітей, люди цілувалися.

Також у неділю ввечері, коли вже закінчувалося пущення, годилося вичистити із зубів залишки сиру. Вважалося, що якщо його зав'язати в платок і носити під правою пахвою до Великодня, то в церкві можна побачити всіх сільських відьом.

В нашому місті вважається, що сенс Масляниці - примирення з ближніми, прощення образ, підготовка до Великого посту - час, який потрібно присвятити доброму спілкуванню з ближніми, рідними, друзями, благодійництву. У місцевих храмах починають здійснювати Великопісні служби.

Інформатор – *Малиновська Н.Ф.*

Вечурки

У всіх районах Коростенщини, де було багато молоді, кожен куток мав свої вечурки або, як кажуть «вечорниці». Часто наймали і по дві (та більше) хати на кутку. В одній збиралася доросла молодь — «старші» (з 17—18 років), а в другій — «менші» (підлітки до 16 років). Залежно від розмірів помешкання в одну хату приходило від 5 до 15 дівчат, а парубків і більше. Бо якщо дівчата здебільшого трималися тільки свого гурту, то хлопці могли відвідувати усі вечорниці в своєму селі і навіть мандрували на «чужі» села, «роздивлялися, де є гарні та моторні дівчата».

Освітлювали, опалювали та чепурили (мазали, білили) вечорничну хату переважно дівчата. Йдучи на зібрання, кожна несла кілька полін дров, скіпочок. Якщо хату освітлювали гасом, то купували його по чередно як хлопці, так і дівчата. Дівчата намагалися якимось віддячувати вечорничній матері за дозвіл збиратися в її господі. Вони зносили продукти: борошно, крупу, зерно, квасоллю, а перед великими святами і ковбасу, м'ясо, сало, курей, масло. Крім цього, дівчата гуртом пряли або шили у певні дні для досвітчної матері, або ж котрогось дня ішли працювати у полі.

Подекуди вечірні зібрання молоді влаштовувалися не в одній, а в різних хатах (по черзі) — там, де були дорослі дівчата. Маючи приміщення (а домовлялися переважно на період від Покрови до великого посту), парубки та дівчата готували перші вечорниці.

На святкових вечорницях молодь відпочивала, розважалася, зав'язувала стосунки. Музика, співи, танці, ігри, маскарад, ошатний одяг, спільна вечеря — все говорило про небуденність. Святкові вечорниці, в свою чергу, теж не були однотипними, оскільки пов'язувалися з певною подією чи святом.

Лише умовно можна розділити святкові вечурки на: *недільні* (по неділях), *весільні* (у сезон весіль), *прощальні* (проводі товариша-рекрута) і *празникові* (складчини, складки, грища на великі свята).

Буденні вечурки

Як тільки вечоріло, сходилися дівчата до хат вечорничних матерів. Несли різні «примусії» до роботи: веретена, прядки, днища,

гребені; по кілька мичок пряжі для прядіння, полотно та нитки для вишивання та шиття; дротики, ключечки та вовну для плетіння тощо.

Зносили дівчата і харч для скромної спільної вечері (якщо таку готували): пшоно, муку, олію, хліб, сало, яйця і т. п. Не забували й про освітлення та опалення. Ото посходяться усі дівчата, порозсїдаються одна побіля одної кругом столу або посеред хати навколо каганця чи то лампи, прилаштованих на діжі (чи стільці), і шиють, вишивають, плетуть. А прясти сідали на лавах та ослонах. Дівчата прядуть пряжу (коноплі, льон), вишивають (сорочки, рушники, хусточки) чи плетуть (панчохи, мереживо) дуже старанно, бо вранці треба буде показати матері свою роботу. Та й самі дівчата знали, що їхнє придане цілком залежить від їхньої працьовитості. Запопадлива до роботи дівчина, поки піде заміж, надбає, бувало, лише сорочок тридцять. А за одну зиму вона могла напаясти, ниток на три сувої полотна по 30 аршин кожен.

За роботою дівчата співають пісень, жартують, а далі заводять мову про свої душевні таємниці, про свою дівочу долю. За співами, розмовами час збігає враз, гуртом робота «охотніше» спориться.

Одна дівчина сиділа (по черзі) біля каганця та оббивала попільць або ж коло коминка та клала по одній скіпці (якщо хату освітлювали скіпками).

У п'ятницю, а часто і в суботу чи проти якого свята не пряли, а тільки шили, бо не годилося тоді (за народним повір'ям) виконувати важку роботу.

Десь годині о дев'ятій-десятій вечора приходили парубки з очеретяними сопілками, іншими саморобними інструментами (якщо в гурті були музики) та ласощами (горіхами, насінням, пряниками, цукерками). Хлопці стукали у вікно і просили дозволу увійти до хати. Перш ніж відчинити двері, дівчата дивилися, чи то ті хлопці, яких вони очікували. Чужим відмовляли. Не одержавши запрошення увійти в хату, хлопці йшли собі, їм можна було заходити тільки у супроводі тутешніх хлопців, заздалегідь про це домовившись.

Увійшовши до хати, парубки проказували «добрий вечір» чи «Боже поможи», вітаючись при цьому за руку з кожною дівчиною. Подекуди і самі парубки бралися за роботу: плели шлеї або рукавиці (дерев'яними саморобними ключечками); лагодили упряж; витесували «шпички» для галушок, заготовляли скалки. Та найчастіше хлопці нічого не робили, тільки залицялися до дівчат, розважали їх: пригощали ласощами, розповідали дотепно про сільські новини,

жартували, грали на сопілках (скрипці, балалайці, гармонії, якщо умів хтось із них), загадували загадки, читали вголос книжки, розповідали легенди, казки, різні страхи про відьом і упирів, а то й просто різні небилиці та побрехеньки типу : «було це тоді, як мого батька на світі не було, а ми з дідом удвох на печі жили... на комині хліб сіяли...» .

А то сідали хлопці грати в карти: «у дурня», «козиря», «відьму». Часом спільно хлопці і дівчата лушили кукурудзу, тербили квасоллю або вимикали мички коноплі чи льону.

Де кілька дівчат по черзі, поки інші працювали, готували скромну вечерю: млинці чи пиріжки, узвар. Після вечері дівчата працювали недовго. Днища, гребені, прядки ховали під лави і починалися ігри, співи, танці. Опівночі розходилися по домівках. Кожну дівчину проводив хлопець і ніс прядку. Частина молоді залишалася ночувати в досвітчаній хаті, переважно ті, що мали пару. Вносили соломину, розстеляли на долівці, накривали ряднами і вкладалися покоем відпочивати.

Ненадовго, бо «удосвіта, не на світанку, а перед світом» дівчата знову бралися за роботу, а хлопці йшли додому.

Інформатор- *Орищенко М.П.*

Святкові вечурки

Дівчата на такі вечурки, здебільшого складалися продуктами, які приносили з дому, а парубки грішми (обирали скарбника з-поміж себе або віддавали гроші отаману). На зібрані гроші наймали музикантів, купували різні ласощі та напої.

Дівчата в той час поки не було хлопців, проходили справжню школу майбутньої господині під керівництвом вечорничної матері. Всім знаходилася робота: хто тісто місив, хто вареники ліпив, хто розтирав сир, а хто нарізав хліб, овочі тощо...

Як було уже все наварено і напечено, приходили парубки у супроводі музик.

Починалися співи, ігри, танці. Добре повеселившись і зголоднівши, сідали вечеряти за спільний стіл. Після вечері ще довго співали. Опівночі розходилися, парубки відводили дівчат додому.

Також в святкові вечурки входили — входили («охізчини»). Так, на Ковбашині Коростенського району для перших вечурок готували спеціальні обрядові страви та печива: кашу, «горгуна» (бабку) і півня (спеченого цілим з начинкою). І кашу, і півня прибирали квітами. Після вечері горщик з кашею, зав'язаний у хусточку,

розбивали. Розбивав той парубок, який давав за кашу найбільший викуп. Взагалі цей обряд вважався відкриттям, так би мовити вечуркового сезону.

Цей обряд має давнє, дохристиянське походження. Кашу приносили в жертву богам землеробства і скотарства. Посуд розбивали в знак закінчення жертвоприношення (посуд, що послужив богам, не міг служити людям).

Весільні вечурки

Наречена, прибрана в найкращий свій одяг (з квітами і стрічками на голові) зранку йшла до найближчої своєї подруги. Удвох вони йшли ще до однієї подруги, а відтак утрюх до четвертої, п'ятої і т. д. У яскравому червоному одязі, з пучком стрічок у косах, дівчата, співаючи, переходили від хати до хати цілий день. Така процесія називалася «водити дружок». Жених у цей же час збирав своїх товаришів — бояр.

Зібравши всіх подруг, наречена вела їх у заздалегідь приготовлену хату, куди надвечір приходили і бояри з женихом. Бояри приносили м'ясо (курку, гуску), а дружки — борошно, сир, масло. Готували вечерю: вареники, галушки, яєшню, смажену птицю.

Після вечері співали, танцювали, слухали казки, дотепи, переодягалися (парубки в жіночий одяг чи кожух наживоріт).

Весільні вечурки — «змовини» — справляли у вечорничній хаті. Парубок, який засватав дівчину, мав пригостити своїх товаришів, а засватана дівчина — дати гостинця господині хати (хустку, сорочку).

Інформатор – *Чупришенко Л.Е.*

Вечурки на Андрія

Особливо важливими для молоді були вечорниці на Катерини і Андрія (7 і 13 грудня). Вони супроводжувалися різноманітними обрядами і ворожіннями про майбутню долю, переважно про одруження.

Вважалося, що на день Катерини здебільшого ворожили парубки, а на день Андрія — дівчата. Напередодні Катерини постили парубки, щоб мати добрих жінок, а напередодні Андрія — дівчата, щоб мати хороших чоловіків. Постилися цілий день, аж поки не засвітить вечірня зірка. Оскільки мета ворожінь на Катерини і Андрія одна і та ж, то й форми і способи їх були майже ідентичні, за винятком хіба що ворожіння з вишневою гілкою, яке здебільшого практикувалося на

Катерини. Однак те ворожіння не пов'язане з вечорницями, бо виконувалося, як правило, індивідуально.

Андріївські вечурки зберегли не лише магічну сутність дохристиянських обрядів, а й ритуальні страви. Недарма подекуди їх називали ще «*великими вечурками*».

Справляли вечорниці на Андрія (або напередодні Андрія) здебільшого у вечорничній хаті. Із принесених з собою продуктів (крім скоромних, бо піст): маку, олії, муки, меду, грибів, сухих фруктів, риби тощо дівчата готували вареники з маком і сливами, пироги, узвар, книші, пшоняну чи гречану кашу, рибу, капусту, голубці, кисіль тощо.

Найбільш поширеними стравами та печивами на Андріївських вечорницях були традиційні — каша, вареники, узвар, калита і балабушки. З них ритуальні — каша, балабушки і калита — вживалися при ворожіннях. Балабушки (називали ще «пампушками», «кукілками», «палюшками») — маленькі булочки з житнього борошна. Їх готування супроводжувалося магічними діями.

Увечері, як заходило сонце (подекуди і вночі), ішли дівчата три рази до річки, набирали ротом води і замішували нею тісто. Якщо водоймище було вкрите льодом, то рубали ополонку. Коли по дорозі в засідках ховалися хлопці і смішили дівчат, тоді доводилося ходити не три рази, а більше. Виливали воду з рота і тоді, коли дівчат перестрівав на дорозі чоловік з батогом у руці, бо батіг руйнував усі чари. Принесеною таким чином водою замішувала тісто, додаючи солі. Міряли наперстком: наперсток води, наперсток солі, наперсток борошна. Замісивши балабушку, кожна дівчина її позначала і власноруч засовувала в піч.

Багато старань докладали дівчата, щоб спекти якнайкраще калиту. Калита — пшеничний прісний корж, мав іще декілька назв, зокрема: «каланта», «бакала». Корж пекли великий (подекуди як сито), переважно округлий, з діркою посередині. Калиту пекли усі дівчата гуртом з борошна і ягід, змащували медом, щоб корж «був гарненький, біленький, заводний щоб був».

Пекли так: прісне тісто тонко розкачували, на нього клали товчений мак, перемішаний з медом і вареними вишнями. Все це скочувалося у трубку, кінці якої з'єднувалися. Потім пекли в гарячій печі.

Як тільки вечеря була готова, спечені балабушки та калита, дівчата кликали парубків:

Слід зазначити, що коли на всіх згаданих вище вечорницях молодь працювала або розважалася, то головною метою Андріївських сходин було ворожіння (про свою долю, про одруження, про судженого). Ворожіння були з водою, вогнем, зерном, деревиною, соломною, воском, домашніми тваринами і птицею, окремими речами і т. п.

Ворожили гуртом (і хлопці, і дівчата), групою (дівчата ворожили, а хлопці тільки спостерігали, часом різними жартами намагаючись їм перешкодити) та на самоті (коли не повинно бути свідків).

Взагалі перші колективні ворожіння здійснювалися часто напередодні Андрієвого дня, коли дівчата вночі, після других півнів, кликали Долю (судженого). Ходили берегом річки Уж і гукали: «Доле, Доле, гу-у!». Доля начебто, озивалася. Гукаючи Долю, дівчата прислухалися: де відізнеться луна — туди й заміж іти.

Долю (судженого) дівчата запрошували (перед Катериною та Андрієм) також до каші (пшоняної з маком), виносячи її опівночі в горщику (мисці чи ложці) до воріт та вигукуючи: «Доле! Доле! А йди кашу їсти» або ж: «Суджене, не згуджене, ходи зо мною кашу їсти». Як обізнеться на поклик хто молодий або собака загавкає тоненько, то та дівчина вийде заміж за парубка, а як старий або ж собака загавкає грубо — то за вдівця. Коли ж ніхто не відгукнеться, то дівчина сумує, бо це знак, що ніхто її не засватає.

З'ївши кашу, дівчата кидали порожній горщик через голову і, коли він не розбивався, його топтали ногами.

Гуртові ворожіння на Андрія у вечорничній хаті починалися здебільшого з балабушок. Це був час, коли на небі з'являлася зірка та вже була готова вечеря. Посеред хати ставили низенького стільця і застеляли рушником. Подекуди рушника стелили на долівку. Тоді розкладали на ньому балабушки (пампушки, палянички, буханці, калачики, хлібчики тощо) в ряд по одній або парами. Кожна дівчина знала свою. Випікали балабушки різні: маленькі і великі (завбільшки з волоський горіх або яблуко).

Дівчата або парубки вводили знадвору на житньому перевеслі собаку. Іноді прив'язували йому червону стрічку. Голодний собака (часто йому не давали цілий день їсти) біг до балабушок. Чию з'їсть най-скоріше, та дівчина найперша має вийти заміж (і так по порядку). А чию не торкне, та залишиться ще рік діувати. Спостерігали і в який бік собака понесе балабушку — звідти надійдуть свати. Якщо ж ніс її у покутній куток або ж пробував загібати у землю, то це віщувало

смерть. Дівчата, яким собака «призначив» весілля, обв'язували його перевеслами навхрест (як дружку на весіллі) і шанобливо виводили з хати або ж обводили тричі навколо хати, тримаючи за шию рушником .

Для того щоб з'ясувати, чи повинчаються закохані, у миску з водою кидали два листочки барвінку. Якщо листочки сходилися, то мало бути весілля.

Особливе пожвавлення наставало, коли в хату приносили живого півня і розпочиналися ворожіння на тому, як поведеться птиця. Якщо півень, наприклад, кидався спочатку до зерна, жених мав бути добрим господарем, а коли до води — п'яницею.

Зловивши гарну гуску, дівчата зав'язували йому голову хусткою і пускали на долівку. А самі, взявшись за руки, крутилися навколо, накликуючи: «До мене, тасечко, до мене». На яку дівчину натрапить найперше очманіла птиця, та найскоріше вийде заміж.

Крім ворожін про одруження, яких було найбільше, дівчата намагалися розгадати таємницю: а яка ж на них доля чекає. Для того на столі під три (або п'ять) перевернутих догори дном миски (покришки чи горщики) клали перстень, барвінковий віночок, ляльку, очіпок, хустку, нитки, квітку, свічку, цілушку хліба, вуглик, землю в хусточці, хрест, цибулю тощо, ставили воду. Дівчата, що мали ворожити, по черзі виходили з хати (у сіни, надвір), а в той час вечорнична мати підкладала які-небудь із зазначених предметів під миски. Дівчата поверталися по одній до хати і, не знаючи, під якою посудиною що лежить, піднімали одну з них. Якщо натрапляли на віночок, квітку, то мали ще довго діувати; на перстень, очіпок, перемітку чи хустку — вийти незабаром заміж; коралі — залишитися дівчиною; хліб — бути багатою; вуглик — чоловік буде ковалем; нитки — ткачем тощо. Лялька, цибуля віщували, що дівчина стане покриткою, а свічка, хрест, земля в хусточці вістили смерть.

Після гуртових ворожін у хаті перш ніж приступити до головного ритуального дійства — кусання калити, дівчата виходили надвір, де продовжували свої ворожіння уже без парубків (подекуди ворожили надворі після спільної вечері). Парубки залишалися у вечорничній хаті, а інколи виходили й собі, підглядали за дівчатами, намагалися перешкодити їм у ворожіннях, кепкували з них, зрідка ворожили і собі.

Ото порозбігаються дівчата по двору, кожна вибере собі місце біля тину і починає лічити, частоколи до першого повороту, чи од межі до межі, чи ще якось. Найчастіше лічили кілки парами, примовляючи: «Молодець — удівець» або «дівчина — молодиця». Якщо на

останньому кілку випадало слово «молодець», дівчині судилося вийти заміж за парубка, якщо «вдівець» — за вдівця, «молодиця» — вийти заміж протягом року, а «дівчина» — ще рік дівувати. Часом дівчата називали кілки іменами знайомих парубків. На кого випадав останній кілок, той буде її чоловіком.

Одним з найпоширеніших ворожінь на Андрія у Коростені було **засівання**. Дівчата сіяли конопляне сім'я, часом льон і мак, переважно навколо хати, і приспівували: «Андрію, Андрію, Я коноплі сію. Дай ми, Божейку, знати, з ким я їх буду брати!..». Головною метою засівання було побачити судженого уві сні або й наяву.

Після всіх цих ворожінь наступав час до головного ритуалу Андрієвих вечорок- кусання калити. Великий корж — калиту («короля») змащували медом (робили це парубки), підвішували на червоному поясі чи гарній мотузці, нитці (теж червоних) за дірку, що була посеред коржа чи збоку. Тоді цей пояс зачеплювали на сволок чи гачок у стелі дуже високо або на відстані людського зросту так, щоб можна було схопити зубами. А відтак обирали вартового до калити (Калитинського), якого ще називали писар, дід, піп тощо. Цей чоловік мав бути вельми дотепним, балакучим, щоб умів усіх розсмішити. Вибраному писарю чіпляли бороду і вуса з клоччя, давали в руки миску з «чорнилом» — сажено, розколюченою у воді та квача (із курячого пір'я, віхтя тощо).

Коли калиту підвішували високо, то щоб вкусити її, треба було підскочити на коцюбі, ще й не розсміятися. Це зробити непросто, корж гойдався, а іноді його ще й на мотузці писар то опускав, то піднімав, коли прибулий на кочерзі ротом хапав ту калиту.

Завданням писаря було будь-що розсмішити вершника. Допомогали смішити всі присутні: кидали дотепи, самі сміялися. Під час кусання калити у хаті все колотилося, мов у печі: шум, сміх, регіт, гуки. Важко було не розсміятися.

Отож кожен з учасників Андрієвих вечорниць почерезно сідав на коцюбу (кочергу, рогаца, лопату тощо) як на коня і «їхав» від порога до калити, виробляючи при цьому різні скоки ногами, сам себе поганяючи чи імітуючи то іржання коня, то вигуки погонича. Першими їхали парубки, потім дівчата. Подекуди, коли їхали парубки, писарем була дівчина, а коли дівчата — парубок.

Підїхавши до коржа «за щастям», вершник кланявся писареві, і тут розпочинався діалог-змагання:

Добрий вечір, Калитинський!

Добрий вечір, Кочержинська!

Прийхала калити кусати!
А я буду по губах писати!
А я вкушу!
А я впишу! і т. д.
Діду, діду (або ж Андрію, Андрію)!
Я до тебе їду калити кусати!
А я буду по лобі писати!..
Куди їдеш?
В млин!
Що везеш?
Міх!
А що в міху?
Сміх.
Іду, їду до білої хати, калити кусати!

Гра в калиту тривала доти, доки всі, що зібралися, не під'їдуть до коржа. калиту . Хто останній доїдав, тому діставалася стрічка (а також і тому, хто зуміє зірвати зубами всю калиту). Бувало, вішали і по два-три коржі. Якщо після гри залишалось трохи калити, то дівчата розламували її і підносили хлопцям, а також усім присутнім у хаті, примовляючи: «Калита, калита, солодка була, тепер ми її з'їли, за женихом полетіли». Бувало, що дівчата не з'їдали свій шматок, а ховали за пазуху, потім клали під подушку, вірячи, що присниться наречений.

Після гри в калиту дівчата запрошували хлопців до столу . Вечорнича мати в цей час висловлювала побажання: «Щоб ви, дітки, усі за м'ясниці подружились».

Після вечері молодь багато співала. Цього вечора хлопці і дівчата розпочинали колядувати. Танцювали «гопака», «козачка» та інші танці. Там, де постили, не танцювали і скоромного не їли. Веселощі часом тривали цілу ніч. По вечорницях розходилися (подекуди залишалися ночувати). Вдома дівчата продовжували ворожіння. Писали на клаптиках паперу («номерки», «квитки») імена хлопців, клали під подушку. З чиїм ім'ям витягне папірця вранці, за того парубка піде заміж. А ще йшла дівчина в сад, виламувала гілочку з вишні або черешні і встромляла її в глечик (пляшку) з водою чи садила у риночку з землею і поливала (так ворожили часто і на Катерини). Якщо те гільце до Різдва (чи Нового року за старим стилем)

зацвіте, то буде вона щаслива, тобто її «долейка зацвіте» (чи вийде заміж), а як всохне, то її чекає «гірка долейка» або ж смерть.

Наступного дня після Андрія хлопці і дівчата справляли «підандрійчика» або «поандрійчика». Цього дня вже не ворожили, а тільки веселилися.

А взагалі вечорки святкові закінчувалися на «сирній неділі» (з настанням великого посту) так само урочистою трапезою, як і починалися. Найголовнішою стравою цього вечора були вареники з сиром і сметаною. Інформатор – *Чупришенко Л.Е.*

Обряд весілля

Весілля було складним драматичним дійством, мало усталений характер основних подій – драматичних і комічних – і завжди виконувалося самотньо і неповторно, було провісником долі для молодих.

Все весілля співалося – від початку до кінця. Весілля треба виспівати, виплакати, витанцювати, пережити радість і сум високо – драматичного дійства, сплетеного, мов вінок, з радісних, журливих, сумних піснеспівів. Драматичне дійство весілля творилося громадою села. В ньому приймали участь підлітки, які дивилися, молодь, яка вчилася, дорослі, які творили своєрідний обряд творення нової сім'ї. весілля треба відчути, поринути в глибини народного мелосу, народної драми.

Взагалом у Коростені вирізняють два обряди справжнього українського весілля. Один варіант більш простіший, і в ньому лише пісні, а інший більш складніший.

I. Варіант

Дівчата одягають молоду. Батьки тихенько плачуть: люба дитина іде з назавжди у чужу сім'ю. Як складеться її доля? Як житимуть самі батьки без веселого щебету дочки. Родинне гніздо пустіє. Тихий сум огортає хату. Випікання короваю. У Коростені тісто коровайне розкачували на п'єкальній діжі. Коровайщики співали:

Наша п'єч регоче: короваю хоче.
А припечок заливається – короваю сподєвається.
Короваю наш раю, я ж тебе убираю
Калиною да метлицею, [2] да братиком і сестрицею!
(потім йде розплітання коси)

Да благослови, Боже, ще й родная мати
Косу – росу розплітати.
Ой дай, мати, масла: я твої корови пасла
Од роси до роси – дай же масла на коси!

Ой дай, мати, голку!
Щей ниточку шовку –
Пришпилити веночка, зеленого барвіночка!
(виправляють до вінчання)

Ой вороги, вороги!
Не переходьте дороги!
Нехай перейде родина, щоб була щаслива година!
(повертаються з вінчання)

Лети, лети, соколоньку, попереду нас
Да занеси їстоньки матусі від нас!

Нехай вийде матусенька з боханцем
Вже ж її донечка з хлібцем!
Не так з хлібцем, як з калачем,
Як її донечка з паничем!

Як ступила донечка на порог

Да й махнула ручкою на весь род...

«Ой, родина, родина, родина –
Щоб була щаслива година!»

А ми в церкві бували, дві свічі держали,
Іванка да Мар'єчку венчали!

Підманули попа, як гречаного снопа,
За єдину копейку звенчав нашу девку,
А нашого молодого за повтара золотого!

Входять молоді у двір:

«Да благослови, Боже ще й Божая Мати»
Нашим детям добрий в'єк подати...

Сідають за стіл перепивають:

«Ти до мене, мой татусенько, [2]
Повною да повненькою [2]
Що зо мною буде молодою,
Як же я буду? Чи щастя добуду?»

«Я до тебе п'ю, перепиваю,
Щастя, долі не вгадаю!
Може, вон буде п'яница!
Може да й недбайлица!
П'яница да й на рок, на два,
Недбайлица – навсєгда!

Ой, засвети, мати, свечку, постав на столі!
А я стану подивлюся – чи пара мені.

Засветила мати свечку – неясно горить
З ким любила – розлучилась, серденько
болить. [2]

І не знала до вечора, ще з ким буду жить!

«А я в батька була на отході, посадила
горєшка в городі.

Рости, рости, мой горєшечок, моєму батьку на
потєшеньку,

Буде батько горешечки рвати, буде мене
споминати!»

Буде мати споминати:

«Було в мене дитя любе! Да забрали його
люде!

Люде будуть посилатися, а я стара
спотикатися...

Людам буде помоч – робота,
А минє, старой, колюка й стогнота...»
«Придане приходит до молодого 2 – го дня:»

«Стенулися хата й сені, як приданки посели!
А ще не так стенуться, як горелочки
нап'ються»

(Співали які хоч пісні):

Ой, чия – то ложка гуляє?
То Мар'їна ложка гуляє, бо Мар'яни вдома
немає!

Молодь везуть з дому.

«Виправляйте нас, не гайте,
Бо звечора ночка темна, нам дорожка
невесела!

Скриня моя да безвухая!
Ой куда ж ти да потрухала?
Чи не в лес, чи не в дуброву, чи до свекра в
комору! [2]

«Ой не в лес, не в дубравушку! Да до свекра в
комору!» [2]

«Закидай, мати, дрова, оставайся здорова!
А ти, свекрухо, трески, сподівайся нев'єстки!

Сироті співали:

«Пливи, пливи,

Щука – риба по тихой воде.
Прибуди, прибуди родна мати к б'єдной
сироте.

«Не прибуди, дитя моє, не прибуди.
Насипали сирой землі по груди мине. [2]
Склепилися карі очі на все ночі. [2]
Згорнулися бєли ручки... Ще й хрест на
мине!»

«Ой є в тебе, моя доню, родний дядько!
Нехай веде порядочок, як твой батько!
А є в тебе, моя доню, родна тьотка –
Нехай веде порядочок, як матьонка!»

Калина – весільна пісня.

«Цвет – калину ломала, у пучечки в'язала. [2]
До личенька прикладала, матусеньки питала:
«Чи буду я така, як калинонька ця?»
«Будеш, доню, будеш [2], поколь у мене
будеш!

Як пойдеш ти од мене, опаде красонька з тебе!
Спаде з калини роса, з тебе, донечко, краса!»
Співання молодому коли, ідуть з вінчання:
«Ломайте калину, встеляйте долину
Нашому молодому з вінчання додому.»

«Ой коли б ти, матусенько, знала, [2]
До ти б мине вечерять прислала
Не горобцем да синичкою, [2]
Но братиком да сестричкою.»

Пісня до ділення короваю.

«Послухайте, бояре, що татусь дарує. А татусь
дарує 12 коней.

Коли б цьому да правда була, то наша Молода
багата б була.

Послухайте, бояре, що матуся дарує. А матуся
дарує 12 коров.

Коло б цьому да правда була, то наша молода
багата б була.

А сестриця дарує 12 телиць. Коли б цьому правда була...

Послухайте, бояре, що ратичок дарує. А ратичок дарує 12 свиней

Коли б цьому да правда була, то наша молода багата б була.

Розділивши Коровай, гості сідали за столи.

«Да стенулися стени, як свашечки сели.

Ще лучче стенуться, [2] як гарелочки нап'ються.»

«Поставивши да тарелочки, [2] неп'ємося да гарелочки!

Да поклавши ложки [2] да нап'ємося трошки. Знімання вінків:

«Я ж тебе, сестрице, скриваю! Щастєм, здоровєм наделяю!

Ой будь багата, як земля! Ой будь здорова, як вода!

Ой будь весела, як Весна! Ой будь пригожа, як Рожа!

Свахи молодій, молодого скакали з лави.

Хто першим скакне – того старшинство в сім'ї буде.

Горілкою червонили калиною. Тут і починалось Справжнє Весілля, заради якого стільки вкладалось сил, здоров'я, статків, догляд і виховання дітей – дівчини, хлопця – до повноліття, справляння Весілля. Буйні Веселощі охоплювали Весільну Громаду. «Наша Молода чесна!» «Наш род чесний!» Пили Червону горілку – знак Доброго Весілля. «Наш род чесний!» лунало серед Весільної Громади.

Молоді збираються в дорогу до Хати Молодого, Благословення Батьків. Молоді ідуть дорогою, по Звичаяу, не оглядаючись назад. Співають:

«Отправляйте нас! Не гайте!

Бо вечора ночка темна.

Нам дорога не певна.»

«Як дали на подушку, як грецьку галушку.

Да й та з воза упала, коника попужала!

«А коники тупу – тупу! Да привезли нам ступу!

То не ступа, а колодица! То не девка, а молодица!

«Ой чия ж то ложка гуляє? Ой кого ж то вдома немає?
Марусина ложка гуляє! Марусі вже вдома немає!

Прощання матері з дочкою:

«Закидай, Мати, дрова...

Вихід Весілля з Хати Молодої. Збирання приданого до молодого. Символічне «Крадіння» хатнього начиння – рогача, кочерги, заслонки по виході з Хати Молодої маршалками (дружками) Молодого. «Маршалки» – полонізована риса Весілля шляхетних сіл. Домочадці Молодої пильнують Хатнє Добро і не дають «красти» хатні речі, доганяють у сінях, надворі і відбирають «крадене.» Везуть Придане – Скриню Молодої до двору Молодого.

Молоді мали увійти в Хату через Порог. Звичай Порога архаїчний. Стріча на Молодих на Порозі. Молоді мали стати на порог з правої ноги. Ставши на Порозі, легенько підстрибнувши, скакали в Хату. Звичай – не топтати коло Порога. Приказували Молоді: «Ваша Хата, а мой Порог! Ваша Хата, а мой Верх!» Архаїка Звичаю Порога. Порог – місце перебування Святих Душ. Верх Молодих на Порозі – входження в Род – Плем'я на основі Повноправ'я.

На третій день Весілля в Понеділок Молода готує Обід у новій сім'ї, у Молодого. Молоді беруть Хліб Святий, ідуть до Роду Молодої просити Приданих до Хати – Роду Молодого.

«Ой лили доще, лили! [2]

Нам дорожку залили!

Не перейти, не пересехати! [2]

І Марусі не одведати!

А Маруся догадалася! [2]

Да помостила мости [2]

З калинової трости!

Да помостила гатки з кучерявої м'ятки!»

«Ой тихо, тихо татусенько їде...

Да й до свого Дитяти перев'єдати...

Ой чи воно пило, що так невесело...

Ой чи воно їло, що так змарнело.

Ой чи воно спало, що так дремало.

Ой коли б пило, то веселе було...

Ой коли б їло, то так не змарнело...

Ой коли б спало, то так не дремало...

Ой знати нам знати, [2]

У котрій Маруся хаті.

Чирчиком да й обсипана, [2]

Калиною й обстиркана.

Мати несла Калача, а Хрещена червону горілку. Як Молода чесна – Калач прикрашали Квітами. Горілка підчервонена.

Ой Меде наш, Меде! А Зять Тещу веде!

Да й за Правую Ручку! Да за Чесную Ручку!

«Доки нам тут стояти! [2] Зеленого морогу топтати!

Червоними да чоботками! Золотими да пудковками!»

«Придане да кохание! [2] Ваші вози мульованіє,

А колеса гузова ние! Видно вас по мові, що ви єсть

панове!

(Відгомін польської доби в Краї – «Иєсть панове» – єстем паньство.»)

Мати Молодої ділить Калач на дві частини: дочці, гостям.

Поділ Короваю – вдруге.

Молода дарує Свекрусі Сорочку, Зять Тещі – Чоботи

(Постоли).

Рідних, Хрещених, «гутали» на ослоні. Садили по одному боці на Ослон, підкидали під стелю кілька разів.

У коростенському весіллі – співаний текст і обрядодія – зберігся древній звичай «умикання», символічне викрадення дівчини, пошуки молодої. Кажуть старі люди, що молоду в обряді весілля ховали, «кralи». В ході піснеспіву величався жених, «хлопчина молодий» та його «коник вороний». «Припав коничок росю, а хлопчина – красою».

Це був перший варіант Коростенського весілля, який майже мав так звану «пісенну» форму, а тепер познайомимося з другим варіантом.

Інформатор – *Малиновська Н.Ф.*

II. Варіант

Структура місцевого весільного ритуалу зберігла свою повноту та розвиненість. Вона має і тридільну композицію, що відповідає загальноукраїнській шлюбній традиції. Передшлюбна частина у регіоні реалізується через послідовність етапів, що передбачають попереднє розпитування, сватання та святкування згоди.

Отже, до весілля рід хлопця тричі відвідував хату дівчини, а її батьків обов'язково запрошували для знайомства з його господарством. Ці етапи у давнину були відділені одне від одного у часі. Перший із них має назву *попіти, попітки*, які були обов'язковою частиною передшлюбних переговорів, виявом народного етикету: "Як оддавали без попіту ". Питатись найчастіше ходили жінки (мати, хрещена), обов'язково в будень. Гостей частували, але рішення батьків та дівчини вважалося попереднім і неостаточним, а отже, не мало звичаєво-юридичної сили.

У сватанні пріорітет належав чоловікам. Цей етап у регіоні має стійку назву ходити у свати, рідше печоглядини. У ньому брала участь різна кількість людей, в свати ішли родом чоловіки і жінки в кількості 5-7 осіб. У свати кликали родичів: одружених братів, дядьків та ін. Їхні жінки на весіллі автоматично ставали свахами. Участь жінок була такою ж рівноправною, як і чоловіків: "Іде батько хрещений з жонкою, хрещена мати з чоловіком і батько з матерею, і брат з братовою, і сестра з шуряком... на восемнадцать душ і всем хустки треба давати, все свати. Тепер то вже цього нема...". Перша ж зустріч сватів передбачала обмежену кількість присутніх. Сватання відбувалось у неділю або проти неділі, завжди увечері. Переступивши поріг, одержавши дозвіл ввійти в будинок, свати кланяються в знак вітання і подяки господарям будинку. Потім запитують, чи туди вони прийшли, де живе прекрасна дівця і т.п. Батьки дівчини, заздалегідь приготувавши до приходу сватів, зустрічають їх хлібом - сіллю і накритим до обіду столом. Далі, відбувається те що за столом мова зводяться до того, що у Вас є красива молода дівця, а в нас молодий хлопець, якому прийшла до серця саме ця дівчина. Якщо дівчина згодна вийти заміж за цього "доброго молодця", вона виносить рушники, якими перев'язує руку кожному сватові, це означає, що дівчина приймає сватів і їхню пропозицію. Або прийняття нею першої чарки, супроводжуване словами: "На здоров'я". У випадку незгоди, вона ставила чарку на стіл, просто мовчала, не підходячи до столу, або пила до інших родичів. Традиційним способом закріплення згоди на шлюб був обмін хлібом. Хліб міг бути розрізаний і спожитий негайно, або під час наступного запивання угоди. Також його зберігали до початку і навіть завершення весілля. У цьому випадку до весілля його клали на покуті або на горищі, де він залишався упродовж весілля. Отже, хліб із сіллю мав функцію першої санкції: "Без хліба нікуди не йшли" або "Без Бога ні до порога, без хліба ні за порог". Але якщо дівчина відмовила то до культури належавзвичай не висловлювати

відмову, а повернення сватового хліба. Сюди ж слід віднести відомий звичай "колупання печі" (як тут казали "комина довбе"): "Є така, що піч колупає, а є така, що не хоче колупать. Як колупають, це вже замуж хочуть іти" .

У цей же день вирішується де, коли і як буде відбуватися весілля. Традиційно склалося, що молодий відповідав за обручки, музику і транспорт на весілля, - молодій же приділялася роль зшити, а в наш час, - купити весільне плаття. Плаття, обов'язково повинне бути білосніжно білим, що символізує біле - тобто щасливе життя для пари, що йде під вінець. Такий же зміст мало кільце, поверхня якого повинна була бути такою ж якою хочуть бачити своє життя в шлюбних узах молодята. Тому кільце для весілля, вибирали з гладенькою поверхнею.

Окремим етапом весільного ритуалу було виготовлення печива, насамперед короваю. Головним днем для цього була субота. Але традиція випікання короваю відбувалася тільки у жіночі дні (середа або п'ятницю) для дівчини та в чоловічі (вівторок, четвер) для хлопця . Кількість запрошених коровайниць, дець від 2 до 7, свідчила про масштаби весілля, а також про кількість частин, на які ділилось замішане тісто. Коровай випікався у хатах молодого та молодії. Він завжди був круглим, мав багат шарову структуру. Нижній шар випікався переважно з прісного житнього тіста та додавався до нього мед . Ця частина короваю має кілька назв - подошва (с. Обиходи Коростенський р.), дно (с. Мелені, Купеч, Ходаки Коростенський р.). «Дно» було найважливішою частиною короваю :

Сам Бог денце місить
А Пречистая світить
Анголі помагають
Нашому короваю.

Нижній шар завжди формувала старша коровайниця. На нього найчастіше сипали овес або сім'я конопель, овес : "В коровай сипали овес і гроші, щоб брикали молоді, як коні" . У шарах середньої частини традиційно запікали цілі яйця. Верхній шар мав однорідну систему прикрас - центральний хрест, шишки по всій поверхні, коса по колу. В центрі - велика шишка або пара птахів. Часто кількість шишок-прикрас відповідала кількості сирих яєць, закладених у коровай :

Короваю, мій раю,
Я ж тебе убіраю
Да йу коло
Да ізверчаний,
Да у коло да укручаний,

В середині да із шишечкою .

Окрім короваю, випікався довгий пиріг, прикрашений рядом шишок. Пиріг мав назву «*батько*» .Він призначався для розподілу між обома родами в завершальній частині весілля. Порційне печиво для кликання виготовляли у вигляді пиріжків без начинки або квіток-шишок . На південь від Коростеня для молодих робили парне печиво (с. Щорсівка Коростенський р.). Суто шляхетською традицією у регіоні було випікання особливого виду весільного порційного печива - п'їрників. Його готували до приїзду свих у молодого для обдаровування роду нареченої. П'їрники формувались у вигляді ромба з медового тіста . Випікання весільного печива передбачало акт попереднього вимітання печі. Цю дію виконував чоловік або старша коровайниця . Часом участь чоловіка обмежувалась лише загляданням у піч перед всаджуванням короваю: "Уже як у піч садиш, то підманюєш мужика, щоб у піч заглянув да як угнеш його коцюбою, а яке ти маєш право тут бути, твоє тут не діло, але треба, щоб заглянув". Садовила коровай у піч старша коровайниця з допомогою іще однієї жінки. Після закінчення обрядодій з тістом, об'єктом ритуальної уваги ставали пікна діжа та хлібна лопата. В одному випадку порожню діжу ставили на ослін. Вона могла бути накрита настолником, перев'язаним червоною лентою або крайкою. Зверху клали хлібину. Діжу підіймали до стелі або ходили навколо неї .

Посадивши коровай, влаштовували частування, куди, крім коровайниць, дозволялось закликати їхніх чоловіків та дружок. Спільна трапеза при короваї, що також мала назву на коровай, як правило, тривала, доки він не спечеться і завершувалась його прибиранням калиною та барвінком. Калина клалась по верху гілочками, барвінок сплітався у вінок, яким оперізувався коровай: "Короваю, мій раю, я ж тебе убіраю, убіраю я кветкой, щоб любилися дитки". Ці рослини в регіоні наділені відповідною символікою: "Барвінок - для життя доброго, а калина - чесність" . Після прибирання коровай, викладений на віку від пікної діжі, заносили до комори. Ця дія мала ритуальне значення: "Запрегаймо, запрегаймо воли та корови, та повезем, та повезем, коровай до комори".

Весілля, власне його шлюбна частина, відбувалось у регіоні в неділю. У цей день послідовно здійснювались церковне вінчання і народний обряд. Перше пов'язане з убиранням молодої, ритуально акцентованим на одяганні головного убору, пришиванням квіток до шапок, а також на груди молодому і боярам; поїздкою до церкви та

поверненням до молодої. Молода у дорогу обов'язково наділялася предметами апотропейного характеру (мак або залізо). Під час повернення з церкви вона виявляла смиренність та шанобливе ставлення до кожного, хто вітав її дорогою: "Похилес деревечко похилися, Покорнее да дитятко, поклонися" .

Визначені етапи пов'язані з благословенням молодих та їх зупинками по дорозі. По приході до молодої, традиційним було годування молодих медом на порозі або у хаті за столом.

Народний обряд шлюбівання розпочинався після вінчання і був відокремлений від останнього поверненням молодого до хати для формування весільного поїзда, який вирушав по молоду. У цій частині весільної драми увага акцентована на діях свах. Останні розпочинали дійство перед порогом хати молодої з'єднанням родових свічок. Саме в цей момент у родових селах шляхти відбувалось так зване здавання описаних вище вінків. Потрапивши у двір, весільні молодого дають дружкам вінки, а ті в обмін - хусточки:

Не дивуйте, маршалочки,
Шо короткіє подарочки -
Нова нива не вродила,
Стара мати не зробила,
А я молоденька,
Гуляти раденька .

Молоду при цьому садовили у дворі на ослоні, застеленому килимом. Їй призначався найкращий вінок . Перед відходом дружок з весілля їхні вінки рвали і кидали на неодружену молодь для швидшого її пошлюблення. Вінок молодої зберігався і після весілля.

Першим актом весільної дії у хаті молодої був посад молодих. У шляхти він пов'язаний не з кожухом, а з килимом, що, як ритуальний атрибут, присутній у всіх трьох частинах родинного циклу - народинах, весіллі, похороні. Сидіння на одному килимі було знаком єднання. Ритуальне єднання молодих через посад семіотично поєднувалось із наступною зміною зачіски молодої, як ознаки її нового соціального статусу. Зміна зачіски, визначена в регіоні етапом завивання або розбирання, здійснювалась парою родичок, по одній від кожного роду (завивальниці, завивалки). Завивання проходило у два етапи. Перший передбачав накладання на голову дівчині намітки-завивала. Другий етап відбувався у свекрухи, яка, знявши завивало, зав'язувала невістку хусткою. Завивання у молодої завершувалось стрибанням жінок-завивальниць через стіл, що символізувало чесність молодої, побажання веселого життя або лідерство у сімейних

стосунках котрогось із молодих . Покривання нареченої відбувалось на хлібі.Кладут бохон, молода на теї хліб кладе свої руки і склоняє голову, свахи з обох рук знімають венка і чіпляють за образи. Молодій на голову накладають венка, що принесли маршалки, зав'язують до голови красною лентою, щоб з голови не злазили хустка і кімбалка. Завивали на ослоні на килимі. Голову молодої посипали житом, кропили водою. Молодиці закручують коси на кібалку, надівають чіпця і зав'язують на молодицю.

Після РАГСу ходять у "курінь" першими молоді, а за ними всі наступні люди. Діти (молодий і молода), кланяються своїм батькам, що стоять біля входу і тримають над кожним хто входить усередину хліб із сіллю, якими зустрічали молоду пару. Цей знак з боку батьків виступає як символ вітання і благословення дітей на майбутнє спільне життя, а також запрошенням усім людям, що прийшли, розділити з ними свято. Молоді приймають поздоровлення, побажання і подарунки з боку обох сторін. Потім, проходячи далі в салон, молодих уводить першими за стіл старший сват, обводячи їхні три рази по периметру всього куреня, за тим, коли молоді займуть своє місце, до них приєднуються бояри і дружки, за ними світилки, потім родичі і друзі подружньої пари. Нині увесь час, що приділяється на застілля, - веде тамада, а раніш ця роль випадала на сватів. Свати ж, у цей час невідомо запрошують усіх гостей підтримати промовлений тост, а також регулюють надходження їжі і випивки за стіл. Кожен тост супроводжує голосне: "Гірко!", - з боку всіх присутніх. Інший варіант того ж тосту супроводжується такими словами: "Не будемо їсти, не будимо пити, поки не поцілується пара молода", або ж "Гіркая, гіркая вода - нехай поцілується пара молода". Цей обряд стосується не тільки молодят, але і свідків, прикладом пісеньки для їх "гірко", може бути: "Старший бояр, старший бояр на пеньочок сперся, не цілує старшу дружку, бо ще не нажерся". Так відбувається по кілька кіл, потім роблять перерву і знову усі повторюється заново.Під час перерв відбуваються різні ігри і розваги, вони є різними в кожен окремий раз, але існують і такі, котрі повторюються на кожному весіллі тому що несуть у собі ритуальне дійство. Першим з них це викрадення нареченого, у перший день і нареченої на другий день. Відбувається це в такий спосіб, нареченого, як і наречену, викрадає людина з гостей або заздалегідь домовлена людина, що веде (ховає, тим самим викрадає) одного з молодят. Повернути (викупити) їх повинні бояри - молоду, а молодого - дружки за домовлену плату самим викрадачем. Подібний зміст таїться й у викраданні в нареченої весільної туфельки.

Після першого застілля, гості в основному розважаються, танцюючи разом з молодою парою. Після наступного застілля (якщо це свято триває один день), молодий повинен подарувати своїй тещі нові чоботи. Обряд схожий на невелику сценку, що проводять "головні герої" свята. Заходить теща в зал у старому і порваному (спеціально підбраному задалегідь) одязі і взутті з брудними ногами, що так само є обов'язковим моментом у цьому ритуалі. Проходячи в центр залу (або куреня), де їй уже приготували місце для того, що б вона присіла. Зять, побачивши свою тещу в такому вигляді, зобов'язується помити їй ноги й одягти на її ніжки, нові чоботи. Для більшої драматичності, свати допомагають молодому це зробити, підказуючи як це треба робити і пропонуючи йому в допомогу деякі речі, якими зятьові буде легше, швидше й ефективніше здійснити цю справу. Найчастіше в початковому варіанті, вони йому пропонують ті речі, якими зять мити ноги для тещі не може, це може бути все що завгодно аж до кухонної тертки, потім якусь ганчірочку і рушник для завершення цього процесу. Помивши ноги, молодий, починає приміряти нові чоботи. Він надягає, а теща в цей момент усіляко йому заважає, потім говорить, що вони їй тиснуть. Для того, що б взуття прийшло тещі по нозі, молодий вкладає в чоботи гроші і так продовжується до того моменту поки обидві сторони не прийдуть до згоди і молодий вдягне на ніжки тещі нові чоботи. Потім, вони як би випробуючи їх на міцність, зять з тещею танцюють танець "Чоботи" .

Наступний обряд відбувається між молодим і молодою, зміст якого, полягає в тому, щоб з дівчини, наречена стала дружиною (жінкою). Наречений знімає з волосся молодої усі прикраси і шпильки, потім знімає фату, зав'язуючи їй на голову хустку, що символізує, що вона стала його дружиною - жінкою. У момент підняття молодої зі стільчика, та дівчина, що першою сяде на її місце по прикметі, вийде першою заміж. Коли молода стала "жінкою", вона прощається з усіма своїми не замужніми подружками, танцюючи з ними останній вальс. Вибираючи по одній з кола молодих дівчин, наречена надягає дівчині на голову свою фату, що виражає благословення з боку нареченої для дівчат, що б вони вийшли заміж.

Коровай ділили головні розпорядники весілля - дружки. Молодим діставалася центральна його частина, рідше крайчик або лише крихти. Нижня, як і скрізь в Україні, віддавалася музикам. Коровайне дно, запечені в ньому яйця та гроші наділялися надзвичайними властивостями. Дно та яйця баби намагаються взяти, "щоб живот їм не болів, щоб зимою не спати, а довго прясти" , гроші

або просто коровайний шматочок вважались щасливими для торгу, тому, їдучи на базар, їх клали в кишеню .

Інформатор – *Малиновська Н.Ф.*

Весільні звичаї, вірування та обряди

Весільні прикмети

1. Хто допомагає наряджати наречену – помолодішає.
2. Якщо наречений з нареченою перед вінчанням дадуть один одному обітницю у майбутній вірності над колодязем, то їхній шлюб буде міцним, а любов вічною.
3. Під час вінчання в кого свічка довша, той довше проживе.
4. Якщо наречений не одягне вінець під час вінчання, то в народі брак буде вважається не дійсним, або він віщує біду.
5. Вінчаючи своїх дітей, треба дивитися, щоб за їх спинами не стояло три людини однієї статі, бо народжені діти не будуть жити.
6. Хто перший засне у весільну ніч, той перший помре.
7. Заборонено губити, або давати поносити обручки, якщо загубиш – буде розлучення, якщо даси поносити – зрада.
8. Усі сватання повинні закінчуватися у кінці квітня.
9. Найкращий час сватання на Христини, тоді життя молодят пройде в мирі.

Замовляння перед вінчанням

Читати його потрібно під час укладання шлюбу, щоб молодята жили разом в мирі та злагоді, не зраджуючи один одному.

„Усі Святі раба (ім'я чоловіче) за руки беруть до вівтаря ведуть, у вінця раба (ім'я жіноче) стоїть на святих дивиться. Господи, Царю Небесний, обвінчай вінцем святим раба (ім'я) з рабинєю (ім'я) на віки віків, до смерті не розлучай. Амінь.”

Обряд на щастя нареченої

Під час того, коли вдягають наречену, якась щаслива жінка, яка прожила у шлюбі багато років, обов'язково повинна одягти сережки нареченій. Це гарантує молодій щастя у шлюбі.

Обряд на те щоб була згода між молодятами

Для цього потрібно підкласти під поріг дому, в якому будуть жити молодята, замок у той час як наречених тільки ведуть з церкви. Як тільки вони переступлять через незамкнений замок, його одразу ж піднімають і зачиняють, а ключ скидають в річку, або в криницю. Це допоможе молодим уникнути сварок в майбутньому.

Коли проводжають молодят

Потрібно взяти три голки, занурити їх у гарячий віск, потім дістати і тричі про себе читати (це повинен робити батько нареченої): „Відпускаю аз раб божий (ім'я) весілля на дві години. Господи помилуй!”

Декілька звичаїв на весілля

Щоб зрозуміти вільна дівчина чи ні, мати на вікно хати виставляла ляльку дівчини...

З чого починається кожне весілля? Звісно із сватання. Як це незвично, але наречені самостійно домовлялись про заслання сватів до батьків нареченої. Молоді розмовляли зі своїми батьками, тому для батьків „неочікуваний” візит сватів не був новиною. Найчастіше сватів було двоє і вони повинні були іти до батьків невістки разом із нареченим, але заходив чоловік трохи пізніше свої сватів. Свати як правило приносили певні частування. Після погодження батьків на весілля, домовлялись про де і коли буде справлятися весілля. Через декілька днів батьки наречених зустрічались вже як сім'я.

Від самого сватання батьки молодих готуються до весілля: білять хати, прибирають двори, заготовляють продукти, напої, одяг молодим, обрядові атрибути. Батьки молодої поповнюють посаг, готують дари родичам молодого, переважно такі: жінкам — шалікові хустки, чоловікам — вишивані сорочки. Запрошують дружбу (дружку), старосту, свих, музик. Якщо в когось із молодих немає батька або

матері, то просить близького родича бути за тата чи маму. Домовляються про коні, фіри.

Весілля проводять у скромний день: вівторок, четвер, суботу. Перед весіллям печуть хліб, колачі, струпні. В молодого печуть коровай. Виробляють його із здобного тіста, печуть у великій круглій формі, прикрашають «зозульками», «барилками», «косицями», а в центрі — «князь із княгинею» (молодий з молодою) у весільному вбранні. Випечений коровай прикрашають ще «косицями» — розгалужені прутики, обмотані посіченими смужками різнокольорового паперу. За два дні до весілля, також скромної днини, рано молоді кожний у себе збираються в село просити на весілля. Про це сповіщають музики весільним маршем. До хати молодої і молодого сходяться дівчата, хлопці, родина, сусіди «збирати князів» (молодий і дружба) і «княгинь» (молода і дружка).

В день весілля невістку наряджала в весільне плаття свекруха. Дуже цікавим звичаєм був викуп невістки. Найчастіше друзі нареченої зачиняли її в хаті і не пускали на вулицю. Старости чоловіка повинні були викупити її, заплативши гроші так званим „охоронцям”.

Під час Весілля проводились цікаві та веселі ігри. Наприклад друзі нареченого крали в невістки чобіточки без котрих вона не могла вийти на вулицю. Ці добрі вори знов таки ж вимагали викуп, або загадували загадки. Ще дуже цікавою забавою був поцілунок всліпу. На скам'ю клали наречену та накривали її покривалом, в той самий час, як нареченому зав'язували очі. Поки наречений нічого не бачив на місце нареченої клали когось з гостей. Молодий не знаючи нічого цілував зовсім іншу людину, а гості насолоджувались його реакцією після того, як розв'язували йому очі.

Коли настав час залишитись молодим на одинці, свекруха знов таки допомагала нареченій зняти весільне вбрання та вінок.

Завершальним акордом весілля вважалися відвідини батьків молодої у наступну по весіллі неділю, які мали назву пироги. Останні обов'язково приносили з собою. Ці відвідини батьків були першими для молодої після її переходу у стан пошлюбленої жінки. Нарешті розходились з весілля, пройшовши двір по рабчунах (ряднах) на колінах і на знак прощання за воротами випивали чарку .

Інформатор- Орищенко М.П.

Скоромовки

Хохлатые хохотушки
Хохотом хохотали:
Ха! Ха! Ха! Ха! Ха!

Сыпь песочек в желтенький
черепочек.

В один , Клим, клин колоти.

В домі Дими дим.
Ой ходім туди, ходім,
Рятувати Димин дім.

Інформатор – *Тарасюк Г.С.*

У сестрички Люби
Випадають зуби.
І говорить Люба:
— Я тепер бежжуба!

Жатка
Жваво
Жито
Жне.
Жатку
Жнець
Не дожене.

Еге-ге та еге-ги
понесеться навкруги.
Невеличкі електрички
привітались, як сестрички.

Фарбував фазан фіранки,
брав фломастер у фіалки.

Інформатор- *Орищенко М.П.*

Тілі-тілі, кізки білі
біля річки сіно їли,
трішки випили водиці
із глибокої криниці.

Помережить морозець
для Миколки комірець.
Намалює для Мар'янки
квіти маку і рум'янку.

Інформатор- *Орищенко М.П.*

У п'явки
Під п'ятою ямки.

Узяв роззява зав'язку
І перев'язав сіна в'язку.
Інформатор – *Малиновська*

Прислів'я та приказки

Гості першого дня — золото;
Другого — срібло;
А третього — мідь,
Хоч додому їдь!
Інформатор – *Чупришенко Л.Е.*

Застав дурного Богу молиться,
то він і лоб проб'є.

Інформатор – *Тарасюк Г.С.*

Ледачому животові — і пироги
вадять.

Коли надувся, як сич, то гостей
не клич.

Інформатор – *Малиновська
Н.Ф.*

Жінка суджена, а кума
люблена.

У сусіда ані коня не купуй, ані
жінки на бери, бо будуть
утікати.

Інформатор – *Тарасюк Г.С.*

Приятельство що старше, то
сильніше.

Один другого не переважить,
хоч на одній гілляці повісь.

Інформатор – *Чупришенко Л.Е.*

Нема кращого друга, як вірна
подруга.

Інформатор – *Тарасюк Г.С.*

Погана компанія і доброго
чоловіка зіпсує.

Заставь дурного богу
молиться- то він і лоба проб'є.

Брехнею увесь світ пройдешь, а
назад не вернешся.

Барашки у Милашки, а две
сумы у Фомы.

Інформатор- *Орищенко М.П.*

Без матки пропадут и детки.

Бережливый мужик от двора не
бежит.

Дитя падає — Бог перинку
подстилає, стар падає — чорт
борону подставляє.

Інформатор — *Малиновська
Н.Ф.*

Ешь пироги, а хлеб вперёд
береги!

Інформатор- *Орищенко М.П.*

Жил — не мешал, умер — не
жаль.

Своя земля и в горсти мила.

Інформатор — *Тарасюк Г.С.*

Бери жену не дородную, а
природную.

Парубок жениться - люблю бере,
вдовець жениться - хто за
нього йде.

Інформатор — *Чуприщенко Л.Е.*

Лучче їсти хліб з водою, чим
жити з жінкою лихою.

Інформатор- *Орищенко М.П.*

В людях Ілля, а вдома свиня.

"Хто води принесе?" -
"Невістка". - "Хто обід
зварить?" - "Невістка". - "Хто
гаде у жнива?" - "Невістка". -
"Кого б'ють?" - "Невістку". - "А
за що?" - "За те, що вона
невістка".

Інформатор — *Тарасюк Г.С.*

Казала дівка: "Семене, не
притуляйся до мене!" А сама
тільки того й хоче!

Не кожна ж Ганна й гарна!

Інформатор — *Чуприщенко Л.Е.*

Рукавом сльози втирає, а очима
на парубків зиркає.

Я його так люблю, як сіль в
оці, а кольку в боці!

Інформатор – *Тарасюк Г.С.*

Люблю свою любку, як голуб
голубку.

Як посієш наволоком, то і
вродить ненароком, а як посієш
густо, то не буде пусто.

Інформатор – *Малиновська
Н.Ф.*

Яка грушка, така й юшка.
Інформатор – *Чуприщенко Л.Е.*

Нова хатка - нова гадка.

Хто землю удобряє, тому й
земля повертає.

Інформатор – *Тарасюк Г.С.*

Де оре сошка, там хліба
трошки.

Інформатор- *Орищенко М.П.*

У сусіда ума не позичиш.

Інформатор – *Малиновська
Н.Ф.*

Для нотаток